

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
İÇ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**KENT MOBİLYASININ GELİŞİM SÜREÇLERİ VE TÜRKİYE ÖLÇEĞİNDE
TASARIMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sevil AYDIN ELMALI**

**Danışman
Dr.Öğr. Üy. Bilge YARAREL**

İstanbul-2018

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**KENT MOBİLYASININ GELİŞİM SÜREÇLERİ VE TÜRKİYE ÖLÇEĞİNDE
TASARIMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sevil AYDIN ELMALI**

Danışman ve Tez Jürisi

Dr.Öğr.Üy. Bilge YARAREL(Danışman)

Prof.Dr.Fusun SEÇER KARİPTAŞ(Üye)

Dr.Öğr.Üy.Salih SALBACA(Üye)

İstanbul-2018

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmamın tamamlanması süresince büyük bir gayret ve özveriyle çalışmamı takip eden, gösterdiği sabır ve hoşgörüsüyle bana destek olan tez danışmanım Dr. Bilge YARAREL hocama çok teşekkür ederim.

Tez aşamasına gelene kadar bana büyük destek sağlayan Prof. Dr. Aydın ESEN ve Prof. Dr. Füsun SEÇER KARİPTAŞ hocalarıma ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam boyunca bana yardımcı olan ve beni tezi vermem için teşvik eden eşim Muhammed Emin ELMALI 'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak eğitim hayatım boyunca bana destek olan ve verdiğim her kararın arkasında durarak beni bu günlere getiren sevgili anne, babama ve kardeşlerime sonsuz teşekkür ederim.

İstanbul, 2018

Sevil AYDIN ELMALI

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ŞEKİLLER	III
ÖZET	VII
ABSTRACT	IX
1. KAVRAMLAR VE TANIMLAR	1
1.1. Kent Kavramının Tanımı	1
1.2. Kentsel Mekan Nedir?.....	6
1.3. Kentsel Mekan Türleri	12
1.3.1. Özel Mekanlar	13
1.3.2. Kamusal Mekanlar	13
1.3.3. Yarı Özel Mekanlar	14
1.3.4. Yarı Kamusal Mekanlar	14
2. KENT MOBİLYASI	14
2.1. Kent Mobilyaların Gelişim Süreci	18
2.2. Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması	20
2.2.1. Kentsel İşlevlerine Göre Sınıflandırma	21
2.2.2. Kullanım Türlerine Göre Sınıflandırma	21
2.2.2.1. Geçici Kullanım	21
2.2.2.2. Sürekli Kullanım	22
2.2.2.3. İşlevsel Kullanım	22
2.2.2.4. Yan Kullanımlar.....	22
2.2.3. Kentsel Mekan Yerleştiriliş Amaçlarına Göre Sınıflandırma	23
2.2.4. Altyapı Sistemine Göre Sınıflandırma	23
2.2.5. Ürün Tasarım Bakış Açısına Göre Sınıflandırma	25
2.3. Kent Mobilyası Tasarım İlkeleri	25
2.3.1. İşlevsellik	27
2.3.2. Estetik	29
2.3.3. Biçim	29
2.3.4. Malzeme	30
2.3.5. Renk	33
2.3.6. Doku	34
2.4. Kent Mobilyasında Algılanabilirlik	35
2.5. Kent Mobilyasında Sürdürülebilirlik	35
2.6. Kent Mobilyasında Tasarım Ölçütleri	36
2.6.1. Psikolojik Ölçütler	36
2.6.2. Teknolojik Ölçütler	37
2.6.3. İşlevsel Ölçütler	37
3. ENDÜSTRİ ÜRÜNÜ OLARAK KENT MOBİLYASI	37

3.1.Endüstriyel Kent Mobilya Tasarım Süreci.....	38
3.1.1.Endüstriyel Kent Mobilya Tasarım Süreçleri ve Evreleri.....	38
3.1.1.1 Kent Mobilyası Ürün Talebinin Ortaya Çıkışı.....	39
3.1.1.2. Kent Mobilyası Ürün Talepleri Doğrultusunda Tasarım Kriterleri	41
4. KENT MOBİLYALARI İLE İLGİLİ AVRUPA ÖRNEKLERİNE GENEL BAKIŞ	44
4.1. Tasarım Bağlamında İncelenmesi	45
4.1.1. İşlevsellik	45
4.1.2. Estetik.....	46
4.1.3 Biçim	46
4.1.4. Malzeme	48
4.1.5. Renk	49
4.1.6. Doku	51
4.2. İşlevsellik Bağlamında İncelenmesi	52
4.2.1. Koruma.....	52
4.2.2. Dinlendirme.....	53
4.2.3. Temizlik	54
4.2.4. Eğlendirme	54
4.2.5. Satış ve Alışveriş Amaçlı	55
4.2.6. İletişim Kurma Amaçlı.....	55
4.2.7. Barındırma Amaçlı.....	57
4.2.8. Yönlendirme Amaçlı.....	59
4.2.9. Sınırlayıcı Amaçlı	60
4.2.10. Bilgi Verme Amaçlı	62
4.2.11. Süsleme Amaçlı	62
4.3. Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi.....	65
4.4. Kent Dokusuna Uyumlu Olma Bağlamında İncelenmesi	67
5. TÜRKİYE ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN ENDÜSTRİYEL KENT MOBİLYALARINA GENEL BAKIŞ	69
5.1. Tasarım Bağlamında İncelenmesi	69
5.2. İşlevsellik Bağlamında İncelenmesi.....	71
5.2.1. Pratik İşlev	71
5.2.2. İşaret ve Gösterme İşlevi	76
5.2.3. Sembolik İşlev	77
5.2.4. Estetik İşlev	79
5.3. Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi.....	83
5.4. Kent Dokusuna Uyumlu Olma Bağlamında İncelenmesi	83
6.SONUÇLAR	87
7. KAYNAKLAR	89
8. ÖZGEÇMİŞ	95

ŞEKİLLER

Sayfa No.

Şekil 4.1. Londra Kingross Binası oturma elemanı	45
Şekil 4.2. Londra’da kullanılan oturma elemanı.....	46
Şekil 4.3. Paseo do Parrote, Coruña (İspanya)özgün kent mobilyası	47
Şekil 4.4. Paseo do Parrote, Coruña (İspanya)özgün kent mobilyası	47
Şekil 4.5. Londra estetik oturma elemanları	47
Şekil 4.6. Londra estetik oturma elemanları	48
Şekil 4.7. Londra park oturma elemanları	48
Şekil 4.8. Londra oturma elemanlarında kullanılan farklı malzemeler	49
Şekil 4.9. Belçika Tournai meydandaki oturma elemanı.....	49
Şekil 4.10.İsviçre Düsseldorf tren istasyonu viyadüğü.....	50
Şekil 4.11. İsviçre ObereBahnhofstrasse renkli banklar.....	50
Şekil 4.12. İsviçre ObereBahnhofstrasse renkli banklar.....	50
Şekil 4.13 Fransa’da farklı dokular kullanılan oturma elemanları	51
Şekil 4.14. Fransa trafik levhası.....	52
Şekil 4.15. İspanya, Madrid trafik lambası	52
Şekil 4.16. İspanya, Barselona trafik lambaları	52
Şekil 4.17 İngiltere bahçe oturma elemanı	53
Şekil 4.18. Barselona Park Güell oturma elemanı	53
Şekil 4.19. Londra’da park içi temizlik elemanları.....	54
Şekil 4.20. İngiltere Londrada St. James’s Park ve rekreasyon alanları	54
Şekil 4.21 İngiltere Londrada St. James’s Park ve rekreasyon alanları.....	55
Şekil 4.22. İtalya otopark bankomatığı	55
Şekil 4.23. İngiltere telefon klubesi	56
Şekil 4.24. Londra turist danışma binası.....	57
Şekil 4.25. Fransa, Paris otobüs durağı.....	57
Şekil 4.26. Londra koruma tenteleri	58
Şekil 4.27. Floransa alt ve üst geçitler	58

Şekil 4.28. Venedik yönlendirme amaçlı üst geçitler	59
Şekil 4.29. İngiltere yönlendirme amaçlı yer döşemeleri	59
Şekil 4.30. Londra yol kenarı sınırlandırıcılar	60
Şekil 4.31. Londra sınırlayıcı ürünler	60
Şekil 4.32. Belçika sınırlayıcı kent mobilyaları.....	61
Şekil 4.33 İngiltere Big Ben saat kulesi.....	61
Şekil 4.34. İngiltere ışıklı reklam panoları.....	62
Şekil 4.35. Fransa, Paris meydan su oyunları	62
Şekil 4.36. İspanya, meydan heykel.....	63
Şekil 4.37 Belçika, Brüksel peyzaj öğeleri	63
Şekil 4.38. İtalya, Udine geri dönüşüm çöp kutuları	64
Şekil 4.39. İspanya sürdürülebilir oturma elemanlar	64
Şekil 4.40. İspanya sürdürülebilir sokak lambaları.....	65
Şekil 4.41. İngiltere Londrada kentin tarihsel dokusuna uygun elemanlar.....	66
Şekil 4.42. İspanya kent dokusuna uygun aydınlatma elemanları	66
Şekil 5.1. İstanbul Ümraniye işlevsel oturma elemanı	68
Şekil 5.2. İstanbul avm donatı elemanları.....	68
Şekil 5.3. İstanbul avm dekoratif çiçeklik	69
Şekil 5.4. İstanbul avm’de kullanılan çöp kutusu	69
Şekil 5.5. Kare Biçimli Oturma Elemanları.....	70
Şekil 5.6. İstanbul farklı semtlerde bulunan endüstriyel banklar.....	71
Şekil 5.7. İstanbul farklı semtlerde bulunan endüstriyel banklar.....	71
Şekil 5.8. İstanbul Belediye Tesislerinde Kullanılan Banklar	72
Şekil 5.9. Aydınlatma işlevi için kullanılan sokak lambaları	72
Şekil 5.10. İstanbul avm oturma elemanları	73
Şekil 5.11. Amasya’da kullanılan Çöp Kutuları	73
Şekil 5.12. Amasya’da kullanılan Çöp Kutuları	74
Şekil 5.13. Pratik işlevli aydınlatma elemanı	74
Şekil 5.14. Trafik Yönlendirme Levhaları.....	75
Şekil 5.15. Kullanıcı Yönlendirme Levhaları	75
Şekil 5.16. İstanbul Avm Yönlendirme Levhaları	76

Şekil 5.17. Sembolik işlevler için kullanılan ışıklandırma öğeleri	77
Şekil 5.18. İstanbul Ahşap Kaplamalı Çiçeklik	78
Şekil 5.19. İstanbul Estetik Ortak Mekan Oturma Elemanı.....	79
Şekil 5.20. Estetik işlevli telefon kulübesi.....	79
Şekil 5.21. Estetik İşlevli Çiçeklik.....	80
Şekil 5.22. Estetik işlevli banklar	80
Şekil 5.23. Çorum, Ortaköy sürdürülebilir aydınlatma elemanları.....	81
Şekil 5.24. Amasya kent dokusuna uygun otobüs durağı	81
Şekil 5.25. Amasya kent dokusuna uygun büfeler.....	82
Şekil 5.26. Amasya kent dokusuna uygun sokak lambaları.....	82
Şekil 5.27. Amasya kent dokusuna uygun otobüs sınırlayıcı öğeler	83
Şekil 5.28. Amasya kent dokusuna uygun yönlendirme levhaları.....	83

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Sevil AYDIN ELMALI

Anabilim Dalı : İç Mimarlık

Programı : İç Mimarlık

Tez Danışmanı : Dr.Bilge YARAREL

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans –2018

ÖZET

KENT MOBİLYASININ GELİŞİM SÜREÇLERİ VE TÜRKİYE ÖLÇEĞİNDE TASARIMLARININ İNCELENMESİ

Kent mobilyaları, kent yaşamını daha zevkli ve anlamlı kılan kentsel estetik yaratan elemanlar olarak, toplumsal yaşama olumlu katkılarda bulunmaktadır. Kentlerin üzerinde yaşayan insanların ihtiyaçlarında ve kültürlerindeki farklılıklar göz önüne alınarak sosyal, kültürel, psikolojik, ekonomik, antropometrik, ergonomik ve demografik açıdan incelenerek düzenlenmelidir.

Ülkemizde ve dünyada yaşanan hızlı kentleşme, yaşam şartlarının ve toplum yapısının değişmesi ve teknolojik gelişmeler, kentlerin gelişimleri, planları ve görünüşleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu nedenle tasarımcılar bu değişim ve gelişimlere cevap veren, estetik değere sahip, çağdaş kentler oluşturabilmek için yeni araştırmalar yapmakta ve çalışmalarını ve hizmetlerini bu araştırma sonuçlarına göre planlamaktadırlar.

Bu çalışmanın amacı, Avrupa ve Türkiye örnekleri üzerinden, Kent mobilyalarının tasarım, işlevsellik, sürdürülebilirlik, kent dokusuna uyumlu olma bağlamında incelenmesidir. Bu örneklerle belirlenen konularda ayrı ayrı inceleme imkânı sunmaktadır. Belirtilen amaca yönelik olarak yapılan tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümünde kent ve kentsel mekan hakkında literatür araştırması yapılarak; arasındaki ilişki ile gelişim evrelerini anlatılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde kent mobilyalarının gelişim süreci, sınıflandırılması, tasarım ilkelerinin tasarımda özgünlük oluşturabilecek işlevsellik, estetik, biçim, malzeme, renk ve doku kavramlarıyla ele alınmasıdır. Diğer ele aldığımız kent mobilyasında

algılanabilirlik, kent mobilyasında sürdürülebilirlik gelecekteki insan yaşam ortamlarının korunması ve kent mobilyasının tasarım ölçütleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise kent mobilyaları endüstriyel anlamda, tasarım süreçleri ve evrelerinin ürünün ortaya çıkış talep doğrultusuna tasarım kriterleri altında incelenmesidir.

Dördüncü bölümde kent mobilyalarının Avrupa'daki örneklerini tasarım bağlamında tek tek ele alarak işlevsellik, estetik, doku, renk, biçim, malzeme olarak incelenmesi işlevsellik bağlamında koruma, dinlendirme, temizlik, satış ve alışveriş, iletişim kurma, barındırma, yönlendirme, sınırlama, bilgi verme ve süsleme başlıkları altında incelenmesi sürdürülebilirlik kent dokusuna uyumlu olma bağlamında incelenmiştir.

Beşinci bölümde ise Türkiye örneği üzerinden endüstriyel kent mobilyaları örnekleri tasarım, işlevsellik, sürdürülebilirlik ve kent dokusuna uyumlu olma bağlamında incelenmiştir. Altıncı bölüm ise sonuç kısmını oluşturmaktadır

Anahtar kelimeler: Kent, kent mobilyaları, kent mobilyaları tasarım süreci.

GENERAL INFORMATION

Name and Surname : Sevil AYDIN ELMALI
Field : Interior Design
Program : Interior Design
Supervisor : Dr.Bilge YARAREL
Degree Awarded and Date: Master –2018

ABSTRACT

DEVELOPMENT PROCESS OF URBAN FURNITURE AND EXAMINATION IN TURKEY SCALE

City furnitures as being elements which making city life more enjoyable and meaningful; creating urban and urban esthetics, make positive contribute to communal life. They have to be examined and formed by in terms of social, cultural, psychological, economic, anthropometric, ergonomic and demographic which in defiances of differences cultures and needs of people living in cities.

Rapid urbanization in our coutry and the world, changing stucture of the society and technological changes are being effective on imrrovements, plans and appearance of the cities. For this reason, designers make new researches to create modern and esthetics cities which are respondent to changes and improvements. They plans their studies and services according to these results of the researches.

The purpose of this study is to analyse the city furnitures in terms of design, functionality, maintainability and compatible to urban fabric. It enables seperately oppourtunities to examine issues identified by the samples.

It consists of 6 chapters which determinated purposive thesis.

In first chapter, it has been tried explain developmental stages and relation between city and urban space by making literature research.

In second chapter, it has been emphasized on standards, classification, perceptibility, maintainability, approaching concepts of functionality, esthetics, shape, material, colour and tissue and the development progress of the city furnitures and also protecting human life environment in the future.

In third chapter, it has been studied city furnitures under the categories of the industrial design process and phases and also design criterias of the product by emerging demand.

In fourth chapter, city furnitures hes been handled one by one as part of maintainability, compatibility to the urban fabric by examinig samples in Europa in the context of design which iclude functionality, esthetics, tissue, colour, shape, material; in the context of functionality include protection, conditioning, cleanliness, selling and shopping, communication, accommodation, guidance, limitation, edification and decoration.

In the fifth chapter, it has been examined the industrial city furnitures through Turkey sample by the context of design, functionality, maintainability and compatibility to the urban fabric. The sixth and last chapter includes conclusion.

Keywords: Urban, urban furnitures, urban furniture design process

1.KAVRAMLAR VE TANIMLAR

1.1. Kent Kavramının Tanımı

Kentin tanımı soyut veya kavramsal ölçülere dayanılarak yapılabilir; fakat somut ölçülere dayanılarak yapılan kent tanımı ülkeden ülkeye büyük farklılıklar gösterebilir. Kentin soyut tanımlamasına bakacak olursak “kent, kentsel yaşamın olduğu ve insan yapısı çevrenin doğal çevreye egemen kılındığı bir ortamdır” (Gürel, 1970). Toplum bilim açısından kent; yer ve zaman ölçeğinde geniş denebilecek bir biçimde bir araya gelmiş ve bazı ayırt edici özellikleri bulunan insanlar ve yapılar topluluğudur. Toplum bilimci Wirth, kenti toplumsal anlamda farklı bireylerden meydana gelen, geniş, nüfusu yoğun ve mekânsal olarak süreklilik niteliği olan yerleşim olarak tanımlarken; Helle ise kenti “Kentlilerin karşılıklı etkileşiminde oluşan ve canlılığını sürdüren bir iletişim yumağı” olarak betimlemiştir (Aydemir, 2003).

Kent, bir mekanlar bütünüdür. Mekânlar için tasarlanıp hizmete sunulan donatı elemanları mekânı düzenlerken aynı zamanda kent içindeki donatı alanları için de bir sistematik oluşturmaktadır. Mekânlar için yapılan tasarım çalışmaları planlama aşamasında kent içinde aktivite çeşitliliği oluşturmaktadır. Donatı elemanları tasarlanırken birtakım tasarım ölçütlerine uyulmalıdır. Tasarım ölçütleri doğru ve uygun olarak kullanıldığında kent konforunu ve yaşam kalitesini artırmaktadır. Bahse konu tasarım sürecinde oluşturulan donatı elemanları kentlerin kimliğini, mimarî yapı ile uyumunu ve tinsel özelliklerini bünyesinde barındıracaktır (Sakal, 2007).

Birçok düşünür, Kentin ne olduğuna ilişkin; başı sonu belli tanımlamalar getirmişlerdir. Ancak 21. yüzyıl’da kent, klasik anlamdaki tanımlamalara uymayan özellikler göstermekte, bu da net bir tanımı zorlaştırmaktadır. Lewis Mumford,“Tarih Boyunca Kent” adlı muhteşem eserinin daha girişinde bu zorluğa dikkat çeker: “Kent nedir? Nasıl ortaya çıktı? Hangi süreçleri daha da ileriye taşır, hangi işlevleri yerine

getirir, hangi amaçları karşılar? Görünümlerinin hepsine uyan tek bir tanım yoktur ve tek bir betimleme onun embriyonik toplumsal çekirdek halinden olgunluk evresindeki karmaşık biçimlerine, oradan da son dönemlerindeki fiziksel çözülmeye kadar geçirdiği bütün dönüşümleri kavrayamaz. Kentin kökenleri karanlıktadır, geçmişinin büyük kısmı yeniden ortaya çıkarılamayacak şekilde gömülü veya silik durumdadır ve gelecekte nasıl bir hal alacağını kestirmek son derece zordur” (Mumford, 2007).

Tanımlanmasının zor olmasına rağmen kesin olan bir şey varsa, kent tartışmasız insan aklının en büyük buluşlarından biridir. Kent toplumbilimcisi Robert Park’ın deyişiyle kent: “insanın içinde yaşadığı dünyayı daha çok gönlüne göre yeniden yapmada en başarılı girişimidir. Ama eğer kent insanın yarattığı dünyaysa bundan böyle orada yaşamaya mahkûm olduğu dünyadır da. Böylece dolaylı yoldan ve görevinin doğasına dair hiçbir açık algısı olmadan kenti yaparak insan kendini yeniden yapmıştır” (Park, 1967).

Keleş (1998)'e göre “Kent; sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşim birimleridir”.

“İngilizce karşılığı ‘City’; Fransızca karşılığı ise ‘la-Cite’ olan kent; içerdiği siyasal anlamla da Latince aslındaki “civitas” kelimesinin kuşattığı anlamı ifade etmektedir”. Uygarlık (civilisation) teriminin de aynı kökten geliyor olması, kent ile uygarlık arasında doğrudan bir ilişkinin göstergesidir (Keleş, 2004). Batı dünyasında “civitas” kültürel inceliğe de vurgu yapar ve özünde kentli olmayı içerir. Bununla birlikte, İngilizce’de kullanılan “urban” ve bunun Fransızcadaki karşılığı olan “urbain” sözcüklerinin, toplumbilimsel kent tanımlarına daha uygun düştüğü, kentin yapısal özelliklerini içinde barındıran yerleşmeleri belirtmek üzere, niteleme sıfatı olarak kullanıldığı da belirtilmektedir (Aydoğdu, 2013).

Weber’e göre, büyüklük bir yerin kent sayılması için yeterli değildir. Tek başına ticaret ve alışveriş merkezi gibi yerleri içinde barındırması kent olarak adlandırmamız için yeterli sebep değildir (Weber, 2010). “Kent, mekân ve zaman içindeki insan yerleşmesinin belli özellikler taşıyan bir özel durumu olarak anlatılabilir” (Tekeli, 2011) . Kent, insanlara “işlerinde, dostluklarında, aşklarında”

seçim olanağı sağlayan ve kalabalık içinde yalnızlığın yaşanabildiği yerlerdir” (Bumin, 2010).

Bu bilimin öncülerinden Max Weber'in konu hakkındaki tanımlamaları, koyduğu ölçütler ve çözümlenmeleri sosyologların bu konuda çalışmalarına ışık tutmuştur. Weber'in konu hakkındaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir: Ekonomik açıdan tanımlamak gerektiğinde şehir, geçimlerini tarımdan çok ticaret ile sağlayan insanların yerleşim yeridir. Weber, ekonomik açıdan şehirleri üçe ayırır; üretici, tüketici ve ticari şehirler. Mevcut şehirlerin hemen hemen tamamı, bu üç tipin karması halindedir. Siyasal açıdan ise şehir, "özel siyasal ve idari bağlantılara sahip kısmen özerk bir topluluk, bir 'cemaat' olarak düşünülmelidir". Burada vurgu yapılan kavram siyasal özerkliktir (Üstündağ, 2005).

Kent “sadece fiziksel değil, toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel bir üretim alanı”dır (Altay, 2007). Ayrıca kentler, insan hayatının bazen bir bölümüne bazen de tamamına ortaklık eden mekânsal kurgulardır. Bu kurgusal düzlem birey için hayatın idame ettirildiği bir alan anlamını taşıırken; toplumsal bakımdan insan ilişkilerinin veya çatışmalarının gerçekleştiği bir alandır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007). Durkheim kenti, bir iş bölümü ve dayanışma ağı olarak tanımlarken; Marx'a göre ise kent, kapitalist olmayan bir anlayışla üretim araçlarının ve diğer gereksinimlerin karşılandığı alanlar olarak tanımlanmaktadır (Güçlü, 2002).

Bookchin, insanın çevresel etkileşimlerini de dikkate aldığı tanımında kentin bir “ekotopluluk” olduğunu belirtir. Bookchin'e göre “kentleşme” olgusu sadece tarihi süreçte sosyal ve kültürel değişimleri içeren bir olgu değildir, aynı zamanda geniş kapsamlı bir ekolojik müdahale ve etkileşimi de içinde barındırır. Kent, bu etkileşimin zorunlu sonucu olan ve birlikte yaşamayı mümkün kılan etik bir insan birliğidir; bu açıdan kent, etik ve toplumsal nitelikteki bir eko-topluluktur. Aksi takdirde kent, isimsiz sakinlerine mal ve hizmet sağlamak için tasarlanmış binalar ve donatılardan ibaret bir yer olurdu (Bookchin, 1999).

Ekolojik bakış açısıyla ele alındığında kent, belirli bir alanda yaşayan ve birbirleri ile sürekli etkileşim içinde olan canlılar ile bunların cansız çevrelerinin bir bütün oluşturduğu kültürel ekosistemlerdir (Atıl ve diğer, 2005). Kentin, üretilen ve tüketilen bir mekân olarak değerlendirildiği bazı görüşlerde ise kent, insanın hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli ve en büyük bir fiziki ürün, hatta insan hayatını yöneten ve çerçeveleyen bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Cansever,

1996). Kent yapısı gereği, ekonomik, sosyal, kültürel, coğrafi, siyasi, teknik vb. unsurlardan etkilenen bir mekândır. Bu da farklı bilim dallarının kent tanımlarına da farklı yaklaşımlar sergilemelerine yol açmaktadır. Buraya kadar yapılan tanımlamalara ek olarak kentin ne olduğunun belirlenmesinde bazı kentsel özellikleri göz önüne alan yaklaşımlara değinmek yararlı olacaktır.

Buna göre kent;

- Başkent, il, ilçe merkezi gibi belli yönetsel sınır ölçütüne göre,
- Bazı araştırmacılar tarafından benimsenen insan gruplarının mekândaki yoğunluk ölçütüne göre,
- Ekonomistlerin sanayi kenti, liman kenti, ticaret kenti, rekreasyon ve turizm kenti, maden ya da petrol kenti, üniversite kenti, turistik kent vb. işgücü ve üretim kriterleri gibi ekonomik ölçütlere göre,
- Yerleşim yerlerinin belli nüfuslara hizmet edecek donatım tesislerini kapsamalarına, bunların kent organizasyonu yönünden belli bölgelere yerleştirilmesi ve bu alanların dengeli ilişkilerinin planlama ölçütüne göre tanımlanabilmektedir (Özer, 1998).

Yukarıdaki tanımlar birlikte değerlendirildiğinde kentlerin, politik, tarihi veya siyasi süreçlerle olan ilişkisinin ve kentlerin kendilerini var eden etkenlerin sürekli değişim içinde oldukları sürekli dönüştükleri gerçeği görülmektedir. “Bu yüzden kentler, var oldukları süre içinde sürekli değişim gösteren bir yapıdadırlar. Bu etkileşimi ortaya çıkaran faktörler her kent için geçerliliğini korusa da her kentte farklı bir etkiye ve oluşum sürecine bağlı olarak geliştiğinden kentlerde birbirinden farklı özellikler gösterir. Bu durumda, onlara kent olma özellikleri kazandıran özelliklerin yanında farklı kültürel ve sosyal yapılara sahip olmaları da kentlerin farklılaşmasına neden olur. Bu farklı karakterler kent kimliği kavramı ile açıklanmaktadır” (İlgar, 2008).

Kent; toplumsal, siyasal, yönetsel ve ekonomik alanların bütün vatandaşlar için var olduğu yaşam alanıdır (Akkoyunlu, 2007). Kent; kentte yaşayan insanları çevreleyen ve onlardan etkilenen tüm boyutları içermektedir. Bu kavram geniş kapsamda tanımlanması gereken bir nitelik taşır. İnsanların yaşamlarını belirli bir toprak parçası üzerinde sürdürdüklerinden bu mekân parçasına “kent” ya da “köy” adı verilmekte olup kent ve köy kavramları her zaman birbirinden kesin çizgilerle

ayrılmamaktadır (Keleş, 2002). Bu iki mekân birimi arasındaki temel farklılıklar açıklanmaya çalışılarak terimleri netliğe kavuşturmak için gayret gösterilse de, farklılıkları ifade ederken kenti yalnızca kalabalık bir yerleşim birimi olarak açıklamak, yeni bir ekonomik teşkilatlanma ve değişmiş bir fiziki çevre olarak belirtmek de yeterli değildir. Çünkü kent aynı zamanda insanın davranış ve düşüncelerini de etkileyen farklı bir sosyal düzeni ifade etmek için kullanılmaktadır (Kavruk, 2002).

Kent kavramını sadece fiziki bir mekân ve nüfus kavramı olarak ele almak yeterli olmayacaktır. Aynı zamanda köklü yapılanmalar sürecini ifade etmekte olduğundan, kent hakkında çalışmalar ve araştırmalar birçok farklı disiplin tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle kent olgusu, çok boyutlu ve sınırları kesin olmayan bir çalışma alanıdır. Kentin çok boyutlu olması ve farklı zaman dilimlerinde, toplumdan topluma değişmesi sebebiyle, kent kavramının tek bir tanımla açıklamaya çalışmak oldukça zordur. Yapılan tanımlamalar ışığında kent tarım faaliyetleri dışında üretim yapıldığı, kontrol fonksiyonlarının bir araya geldiği, belirli büyüklük, heterojenlik ve bütünlüşme düzeyine ulaşmış bir mekân olarak ele alınabilir (Hayta, 2016).

Kamusal dış mekânların taşıdıkları anlam ve rol, kent kalitesi ve kimliği üzerinde etkilidir. Bu anlam ve rol, sahip oldukları organizasyon, tasarım ve detay düzeyine bağlı olmaktadır (Moughtin, 1999). Kentlerin kimliğinin ana unsurlarından olan yapısal elemanlar sosyal ve kültürel özellikler ile doğal faktörlere göre şekillenmektedir. Estetik algı ise kişiden kişiye değişmekte ve aynı zamanda meydana gelen ortak kültürün de etkisi ile kent kimliğinin bir parçası olan yapay elemanların şekillenmesinde rol oynamaktadır (Özer vd., 2010).

Mekânlarda çevre, doğal olan üç boyutlu algısal çevresi kadar insan tarafından oluşturulan ve mekâna anlam katan ürünlerden oluşur. Böyle bir çevrenin karakteri o yerde bulunan nesnelere, şekiller, dokular ve renklerden oluşmaktadır. Mekâna katılan her nesnenin o mekânın var olan kimliğinin desteklenmesi veya yok edilmesinde rolü büyüktür. Bu nedenle mekânda bulunan her nesnenin mekânın yerine getirdiği fonksiyonları destekleyen nitelikleri kadar ortak dile hizmet etmesi bir zorunluluktur. Burada ki “ortak dil” mekânın estetik değerleri ile ürünün çatışmaması kadar ürünün o bölgenin ruhuna hizmet edecek nitelikte olmasıdır (Güneş, 2005).

Kenti yaşanabilir ve algılanabilir kılan kentsel donatı elemanlarının her biri kullanıcılar ve kent açısından farklı bir anlama ve öneme sahiptir. Kullanıcılar bakımından bu elemanların önemi, kullanıcıların kentle kurdukları görsel ve fiziksel ilişkinin öncelikle kentsel donatı elemanları üzerinden olması nedeniyledir. Kent bakımından ise bu elemanlar buldukları çevreyi tanımlayan, belirleyen ve özelleştiren nitelikleri nedeniyle önemlidir. Belirli bir düzen içinde ele alınan, buldukları çevre ile bütünleşerek kentin bir ögesi haline gelen donatı elemanları birbirleri ile kurdukları dil birlikteliği aracılığı ile bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan en önemli nesnelerin başında gelmektedir. Bundan dolayı kentsel donatı elemanlarının birer tasarım ürünü olarak ele alınmalarını sağlayacak, birbirleri ve yer aldıkları kentsel mekanlar ile doğru ilişkiler kurmalarını olanaklı kılacak bazı yaklaşımlara gerek duyulmaktadır (Bayraktar vd., 2008). Çevre kimliği oluşumunda etkili olan simgesel özellikler, psikolojik etkiler, malzeme, doku ve renk öğeleri, donatılar, tanıtıcı öğeler, doğal dengeler ve buna benzer psikolojik ve biyolojik açıdan insana huzur ve mutluluk veren birçok eleman ve özellikler mekânların kalitesini artırmaktadırlar (Suher vd., 1996).

Çevre kalitesinin artırılması ya da mekânsal standartların yükseltilmesine yönelik istem ve toplumsal baskıların oluşumu; doğrudan bilgi birikimi, ekonomik güç, sosyal ve kültürel kimlik gibi dengelerinin kurulmasına bağlıdır. Donatı elemanı tasarımı, üretimi, pazarlaması ve alana yerleştirilmek üzere seçiminde; çevre bilinci, görsel ve mimarî bütünlük, insancıl yaklaşımların yanı sıra; ekolojik farklılaşmalara karşı koyabilecek malzeme kullanımı, toplumsal gereksinimleri karşılamaya yönelik çok yönlü durum değerlendirmelerinin yapılması, uygulamanın başarısı için gerekmektedir (Başal, 2002). Gerek tek başına yapıların gerekse yapı ve açık yeşil alanların bir araya gelerek oluşturdukları çevrenin yalnızca insanın biyolojik gereksinimlerini karşılayan işlevsellik değil, aynı zamanda psikolojik, entelektüel gereksinimlerini de karşılayan estetik nitelikler de taşıması gerekmektedir (Erdoğan, 2006).

1.2. Kentsel Mekan Nedir?

Konuk (1979) kentsel mekânı yapılardan oluşan, kentliler tarafından algılanan ve kentsel olayların tümünün ilişkilendirildiği bir bütün olarak tanımlar. Çokar

(1994)'a göre ise; kentsel mekân ortak yaşamın bir sonucu olarak toplu veya bireysel ihtiyaçların karşılandığı, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısından dolayı, zaman içinde değişim gösteren mekânlardır. Kentsel mekânlar bireylerin yaşamı ile ilgili dört ana işlevin barınma, çalışma, eğlenme, dinlenme ve ulaşım eylemlerinin gerçekleştiği mekânlar bütünüdür. Yapı özelliği kazanmamış kamusal alanlar içinde tüm boşlukların belirli kullanım amaçları vardır. Bu alanlardan bir kısmı oyun, spor, dinlenme gibi işlevsel alanlar, diğer bir kısmı ise sokak ve meydanlar gibi tamamlayıcı alanlardır. Kentsel mekânlar, toplu yaşam faaliyetlerinin süregeldiği, tüm yaş, cins ve meslek gruplarının faydalandığı mekânlar olarak da tanımlanmaktadır (Çubuk ve Yüksel,1991) .

Kent arazisinde bulunan, kentlilerin kullandığı, kentle ilgili faaliyetlerin yer aldığı alanların tümü kentsel mekân olarak kabul edilir (Bakan ve Konuk, 1987). Kentlerin yerleşim dokusunu oluşturan, bireylerin dört ana (barınma çalışma- eğlenme/dinlenme-ulaşım) yaşamsal faaliyetlerinin geçtiği, yapılaşmış ve yapılaşmamış alanlar kentsel mekânı meydana getirir. Kentsel mekân estetik ölçütler göz önüne alınmaksızın kentlerde yapılar arasında kalan her çeşit mekân olarak da tanımlanmaktadır (Krier, 1979). Bir kentin kendine özgü alanlarını sınıflandırırken kentin estetik durumundan çok, kentte yaşayan insanların davranış biçimleri göz önünde bulundurulmalıdır. Yani bu yaşam alanını kullanacak tüm insanların öznel davranışlarına uygun olmalıdır. İnsan yaşamının öznel ve psikolojik süreçleri kentte geçerken, bu öznel algı ve deneyimler bilinç, kişilik ve anılara dönüşür (Eskinat, 1992).

Tarihsel sürece bakıldığında kamusal alanlar belirli bir gereksinimden doğmuş ve bu gereksinimler dolayısıyla varlığını sürdürmüştür. Kamusal alanların yapısı ve büyüklüğü kullanım amaçlarına ve kullanıcıların özelliklerine göre şekil almıştır. M.Ö. kurulan tarım kentlerine bakıldığında, konutların bir arada bulunduğu, kentsel dokunun çok yoğun olduğu ve bu tarım kentlerinde tapınaklar dışında, cadde, sokak ve yerleşim alanları ile tapınaklar arasında yüksek duvarlar bulunmaktadır. Cadde ve sokakların zamanla, kentin gelişimiyle paralel olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Antik Yunan kentlerinde ilk kentsel açık alan bir toplanma yeri olan "akropol"dür. Daha sonraları Geç Yunan döneminde kamusal faaliyetlerin gerçekleştiği "agoralar" karşımıza çıkmaktadır. Farklı toplulukların arasında bir müzakere alanı olan agoralar, hem kentin merkezi hem de siyasal ve yönetsel

bağımsızlığının göstergesiydi. Önceleri geniş bir yol olarak karşımıza çıkan agoraların etrafı daha sonra yapılarla çevrelenmiştir. Agoranın içinde üstü kapalı "stoa" adı verilen alışveriş, ibadet ve idari işlevlerin yürütüldüğü binalar bulunmaktaydı. Karşılıklı etkileşim, özgürlük, eğlence ve "öteki" fonksiyonları bulunan agoralar yaygınlaşarak, cadde ve meydanları oluşturmuş, tiyatrolar da bu alanları eklentisi olarak görülmüştür (Gökgür, 2008).

Agora'nın bu çok fonksiyonlu meydan hali, Roma Forumu'nda az fonksiyonlu bir 'politik prestij' meydanı şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Sitte, 1965). Antikçağ Roma kentlerinde "agora"nın yerini alan "forum"ların işlevleri de farklılaşmıştır. Kentlerin çekirdeği olan bu alanlarda alışveriş, yönetim ve ibadet yapıları yer almaktadır. Bu dönemde Forum'lar müzakere alanı fonksiyonlarını kaybetmiş, eğlence alanına dönüşmüştür. Forum'lar etrafında tapınaklar bulunan, sirk, amfi-tiyatro ve odeonlara bağlanan görkemli mekânlara dönüşmüştür. 64 yangınından sonra Roma'da yeni düzenlemeler yapılmış, cadde ve sokaklar genişletilmiştir. Ortaçağa baktığımızda kamusal alanlar kentin giriş kapılarından oluşmaktadır. Pazarlara açılan bu kapılar insanların alışveriş ve etkileşim faaliyetlerinde buldukları alanlardır. Bu dönemde geçiş alanları, sınırda bulunan küçük aralıklar ve pazarlar kamusal alanları oluşturmaktadır. 14 ve 15. yüzyılda Rönesans'ın etkisiyle anlayış değişmiş, kent bir sahne olarak düşünülmüş ve kentsel görünüme önem verilmeye başlanmıştır (Gökgür, 2008).16 ve 17. yüzyılda kamusal alanlarda geniş kaldırımlar, büyük caddeler, parklar ve meydanlar düzenlenmiştir. 17. Yüzyıl şehirciliğini temsil eden bu kamusal alanlar kralın askeri gücünü gösterecek şekilde dizayn edilmiştir (Toussaint-Zimmerman, 2001).

19. yüzyılda kentler yayılmaya başlamış, Hausmann'ın hijyen teorilerini destekleyen yeni bir cadde ve sokak anlayışı ortaya çıkmıştır. Geniş tretuvarlar, meydanlar, tiyatro alanları, ağaçlar, sokak lambaları bu anlayışı desteklemiştir. Kentsel mobilya ve peyzaj donatıları barındıran caddeler, kentin ana unsuru haline gelmiştir. Kamusal alanlar ile bina tasarımları birbirini desteklemektedir. Bu dönemdeki sosyal bölünmelerin etkisiyle, kamusal alanda aristokrat ve burjuvaların hakimiyeti göze çarpmaktadır (Toussaint-Zimmermann, 2001).

Sennett ve Habermas'a göre 19.yüzyılın ikinci yarısında, kapitalizm ve burjuvaziyle birlikte, kamusal alan gerilemeye başlamıştır. Bunda ailenin kamusal olmayan bir alandan, içinde daha yüksek değerler taşıyan, kendi başına yeterli

gözükten ideal bir yapı görüntüsü vermesi etkili olmuştur. Toplumun kamusal hayatı ahlaki yönden düşük algılaması kamusal alanın içeriğini boşaltmıştır. Habermas bu durumu cemaatten (Gemeinschaft), topluma (Gesellschaft) geçiş olarak adlandırmaktadır. 1914-18 savaşı sonrası kamusal alanlar değişim göstermiştir. Kentler sanayi şoku altında farklılaşırken; kamusal alanlar karşılaşma, kendiliğinden gelişen ilişkiler alanına dönüşmüştür. Kamusal alanda daha mesafeli ilişkiler ve kişisel gözlem gelişmiş, özel alan ilgisi yaygınlaşmış, toplumda içe dönüş ve korumacılık yaygın hale gelmiştir. Sanayileşmenin etkisiyle kentsel mekan ekonomik anlamda "sanayi zonları" ve "ticari zonlar" olarak gruplanmıştır. Aynı zamanda ulaşımın da gelişmesiyle, kentlerde konut-işyeri ilişkisi giderek kamusal alandan kopma eğilimine girmiştir. Kamusal alandaki boşlukların basit bir donatı mantığıyla dizayn edildiği bu dönemde, kamusal alanlar sadece hareket alanı veya ortak kültürel miras alanlarına dönüşmüştür (Gökgür, 2008).

1960'lı yıllarda büyük kamusal alanlar ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı emniyetsiz hale gelmiş, sosyal çatışmayı tetiklemeye başlamıştır. 1950-60 yılları arasında kamusal alanın çöküşü iki ana faktöre bağlanmaktadır. Öncelikle taşıt dolaşımını artmış, modern yaşam kentlerde hâkim olmuştur. Fakat yollar ve meydanlar bu değişime uyarlanamamıştır. Meydanlar araç park yerlerine, caddeler ise hızlı taşıtların kullanım alanına dönüşmüştür. İkinci faktör ise, ticari merkezlerin artması, işlevsel kentlerin gelişimi ile birlikte yeni bölgelerin kamusal alanlarının kentte yaşayanları memnun edememesidir (Geocarrefour, 2001).

Bu faktörlerin yanı sıra sosyo-kültürel değişimlerin, teknolojik gelişimlerin etkisiyle günlük yaşantı, alışkanlıklar, zaman ve mekan algısı da değişmiştir. Bu değişimler kamusal alanı da etkilemiş, kamusal alanın da değişmesine sebep olmuştur. 20. yüzyılın 2. yarısında kamusal alanda araç hâkimiyeti görülmektedir. Bunun yanında kamusal alanların belirli bir kısmı da ortak miras olarak görülmüş, turistik faaliyetlere ayrılmıştır. Sonuç olarak kamusal alanlar ya 'hareketlilik' ya da 'kentsel miras' alanına dönüşmüştür. Bu durum özellikle son yıllarda özel sektör de tema parklar, ticaret merkezleri, alışveriş merkezleri gibi kamusal alan üretimine teşvik etmiştir (Gökgür, 2008). Toplumumuzda kentsel açık alanların süreç içerisindeki gelişimine bakacak olursak; İslami toplumlarda aile mahremiyetine önem verilmektedir. Kadının toplumsal hayata katılmaması nedeni ile günlük

hayattaki açık alan ihtiyaçlarını karşılayan bahçe veya avlulara çok önem verilmiştir. Ev mahremiyetine özen gösterilmiştir (Ortaylı, 2002).

Geleneksel Türk kentlerinde kentsel mekânlar toplumun kültürel, politik, ekonomik ve dini yapısına göre şekillenmiştir. Tasarım özelliklerine baktığımızda sokaklarda darlık, çıkmaz sokaklar, kent dokusunun sık olması göze çarpmaktadır. Kentsel mekânlar buldukları kentin genellikle merkez ve düğüm noktalarıdır. Meydanlar kentlerin doğal dokusuna göre kendiliğinden gelişmiş, sokakları kesişme ve bağlantı noktalarında kendiliğinden oluşmuştur.

Osmanlı toplumunda, İslam geleneğinin etkisiyle, gündelik yaşam mahalle ölçeğinde düzenlenmiştir. Osmanlı'da çarşı ve konutlar, cami ve buna bağlı dini mekânlar mahallenin en önemli unsurlarıdır. Cami mahallenin merkezini oluşturur, namaz vaktini beklemek için kurulan kahvehaneler bir yandan da mahallenin meydanı işlevini görür. Bu yapı ve gelenek günümüzde de sürmektedir. Büyük kentlerin çoğunda meydanların camilerin yanlarında kurulu oldukları gözlemlenmektedir (Gökgür, 2008). İstanbul'da kentsel açık mekânlar 15. Yüzyılda yapılan külliyelerin büyük dış avlularında görülmeye başlamıştır. Batıların açık meydan tasarımının yerini külliyelerin dış avluları almıştır (Kuban, 1998). 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı'yı etkileyen dış etmenler, kendi içindeki sosyal yapı değişiklikleri, modernleşme sürecine girilmesi fiziksel çevrede de yenilikler yapılmasını beraberinde getirmiştir. İstanbul'da meydana gelen büyük yangınlar da yeni düzenlemeleri gerekli kılmıştır. Bu yüzyıl kentlerin modernleşmesi, Osmanlı başkenti İstanbul'un gelişiminin nazım planlarla denetlenmesi konularında önemli bir dönüm noktasıdır (Kuban, 1998).

Cumhuriyet döneminde de İstanbul'da varlığını koruyan en önemli meydanlar Aksaray Meydanı, Eminönü Meydanı, Beyazıt Meydanı, Taksim ve Karaköy Meydanları, Üsküdar ve Kadıköy Meydanlarıdır. 1960'lı yıllarda yapılan ulaşım düzenlemelerinde Aksaray Meydanı ortadan kalkmış ulaşım akslarının gelişimi üzerine kurulan kent planlaması Aksaray'da meydan imgesini ortadan kaldırmış, Eminönü ve Karaköy Meydanlarının ise mimari tasarımı yapılmamış trafik alanları olarak günümüze geldiği görülmektedir. Beyazıt, Taksim ve Üsküdar meydanları için proje yarışmaları düzenlenmiş fakat uygulamaya geçememiştir.

Görüldüğü gibi kentlerin kurulmasından itibaren kentsel mekânlar da sürekli bir değişim içindedir. Kentliler kentsel mekânda geçirdiği zaman boyunca

gereksinimlerini daha kolay karşılamak, kentsel mekânı kullanım amacına daha kolay ulaşmak için kent mobilyalarına ihtiyaç duymaktadır. Bütün yerleşimler ve kentler, binalar, binalar arasındaki sokaklar, meydanlar, parklar, yeşil alanlar ve diğer açık alanlardan oluşmaktadır. Kentin şekli, kentsel mekânlar ile bunların cephe ve kesitleri arasındaki ilişkinin sonucunda ortaya çıkar. Kent yapısı içinde en belirgin kentsel mekân, sokaklar ve meydanlardır. Bunlar ortak kentsel mekanlar olarak kamusal mekanları oluştururlar. Hem sokakların hem de meydanların ortak özelliği kendilerini sınırlayan duvarların boyutları ve kendilerini özgün kılan fonksiyon ve dolaşım ağları ile belirginleşirler. Hoşkara (2010) ise Kentsel mekanları şu şekilde tanımlar:

Kentsel mekânlar, dış odalar ve koridorlar olarak tasarlanan hacimlerdir ve binalar bu mekânların duvarlarını oluşturan üç boyutlu elemanlardır. Kentsel tasarım disiplini içinde ele alındığında binalar, kentsel dış mekânlara birer “sahne” oluşturmak üzere tasarlanırlar ve burada “mimarlık” destekleyici bir rol oynar. Bu noktada iki ayrı “kentsel mekân” tanımlama biçiminden söz etmek gerekecektir. “Bunlardan birincisi, kent içindeki “mekânların/alanların” fiziksel olarak tanımlanmasıdır. Bu tanıma göre, kentlerin yerleşme dokusunu oluşturan yapılaşmış ve yapılaşmamış alanlar, kentsel mekânı oluşturur. Bu bağlamda, adı geçen her ayrı kent mekânı için (sokak, meydan, park, vb.) mekânın boyutlarına, konumlandırılmasına ve mekânı oluşturan elemanların biçimsel özelliklerine göre, ayrı bir fiziksel tanım yapılmalıdır.” “İkinci tanımlama biçimi ise, kentsel mekânların, “işlevlerine” bağlı birer “sosyal olgu” olarak ele alınmasıdır. İşlevsel olarak kentsel mekânlar, “toplumsal aktiviteleri ve kent içi sosyal fonksiyonları barındırmak için strüktürel olarak tasarlanmış ya da spontane gelişmiş mekân organizasyonlarıdır”. “Bu bağlamda kentsel mekân, insanın yaşamıyla ilgili dört temel işlevin barınma, çalışma, eğlenme/dinlenme ve ulaşım/dolaşım eylemlerinin yer aldığı mekânlar bütünüdür.

Mekân, insan-insan, insan-nesne, nesne-nesne arasındaki mesafenin, ilişkinin, üç boyutlu halidir. Mimaride de form, kütle ile boşluğun kesiştiği yerde oluşur. Mimari bir formdan bahsederken sadece kütle ve onun içine hapsediği boşluk değil, formun içinde yer aldığı ana boşluk da göz önüne alınmalıdır. Bu bağlamda, bir yapı ile dış mekânın ilişkisi ikinci dereceden bir özellik değil, yapının gelişiminin ve ortaya çıkışının bir parçasıdır. Kentler ve binalar tasarlanırken tek başına değil, boş ve açık alanları ile birlikte değerlendirmeye alınmak mecburiyetindedir (Erdönmez, 2014;S:17) . Bala’ya göre kentsel mekânla ilgili tasarımlarda genelde doluluklar üzerinde durulduğundan, binalar arası boşluklar göz ardı edilmektedir. Bu boşluklar kayıp hacimler haline almaktadır. Bu kayıp hacimler genellikle üzerinde fazla durulmadan cephe dizinleri tarafından sınırlandırılmakta ve günümüz kentlerinin problemleri haline gelmektedir (Bala, 2006, s:45).

Mimari boşluk ve kentsel boşluk arasındaki ilişki, iç mekân ve dış mekân ilişkisine benzemektedir. İç mekân duvarlar, tavanlar ve döşemelerden oluşurken, dış mekân da benzer bölümlerden oluşur. Dış mekânı oluşturan bölümler de dış duvarlar, gökyüzü, ağaçlar ve diğer dış mekan unsurlarıdır.. Bu durum Colomna'nın görüşü ile de benzerdir; "dış'ın önceden var olan bir iç'i örten bir maskeden ibaret olduğu yanıltıcıdır, çünkü iç ile dış eş zamanlı olarak inşa edilir." (Kuloğlu; 2013 S: 206) Shulz'a göre kullananların fizyolojik, psikolojik ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılayan boşluğa mimari mekan denir. Shulz mimari mekânı varoluşsal mekanın bilinen ve görünen hali olarak da tanımlar (Yavuz, 2005; S:18).

Kentsel mekânın şekillenmesi incelendiğinde etkili olan birçok faktör görülmektedir. Kentsel mekan, tarihi, kültürel ve coğrafi koşulların etkisiyle şekillenir. Bir yandan toplumsal hafızayı oluştururken, diğer yandan toplumsal ilişkilerdeki farklılaşma ile birlikte kentin genelinde değişim ve gelişim meydana getirir. Zaman ve mekânın, toplumsal süreçlerin yansımaları olduğunu ileri süren görüşler geçen yüzyılın başından bu yana kentsel mekândaki değişim ve dönüşümün kaynağı olarak gösterilmektedir. Kapitalizmin yeni açılım noktaları da, kentsel mekândaki dönüşümle birlikte ortaya çıkan yeni yaşam biçimleri, üretim-işletme ve tüketim türleri ile zaman ve mekân içinde sonsuz bir çeşitlilik sunan kentlerdeki yerini almaktadır (İlgar, 2008, s:1).

Modernleşme sürecinde kentlere bakıldığında, kentsel mekân kapitalizmin ilkeleri çerçevesinde yeniden şekillendirilmektedir. Eski mekanlar, sermayenin akışkanlığını artırmak ve birikimini çoğaltmak eğilimiyle beraber değiştirilmekte, yeni mekânsal düzenlemeler yapılmaktadır. Mekânın kapitalist ekonominin etkileri ile bir değişim geçirmesi somut değerlerinin ön plana çıkması, bulunduğu yer ve coğrafyayla arasındaki bağların gevşemesi modern zamanlara özgü yeni bir mekan olgusu meydana getirmektedir. Mekanın evrimi sermaye tarafından belirlenmekte ve yönlendirilmektedir. Sermaye ise bu kararlarını kendi karlılığını artıracak şekilde vermektedir.

1.3. Kentsel Mekan Türleri

Kentsel mekanlar kentlerin yerleşme dokusu içinde yapılanmış ve yapılanmamış alanlardan oluşur. Kentsel mekanlar mülkiyet esasına göre;

1.3.1.Özel mekanlar

1.3.2. Kamusal mekanlar

Kullanım ve işlevler, açısından ise;

1.3.3.Yarı özel mekanlar

1.3.4. Yarı kamusal mekanlar olarak sınıflandırılabilirler.

1.3.1. Özel Mekânlar

Özel mekânların en belirgin özelliği kullanıcısının kontrolü altında olmalarıdır. Bu mekânlar tasarlanmış olmak zorunda değildir. Kullanıcıların istek ve alışkanlıkları doğrultusunda kendiliğinden biçimlenmiş de olabilirler. Bu mekanların kullanıcıların kontrolü altında olması bu mekanlara yasal bir boyut kazandırmıştır. Bu alanların kabul görmüş sınırları ve kendilerine özgü yönetimleri vardır. Yapılanmış özel mekanlar sırasıyla; konut, işyeri, sanayi yapılarıdır. Yapılanmamış özel mekanlar ise; arazi, bahçe ve kişiye özel diğer mekanlardır (Konuk, 1979).

1.3.2. Kamusal mekânlar

Kamusal mekanlar; herkesin, her kentlinin, kullanımına açık, serbestçe hareket edebileceği kamuya ait mekanlardır (sokaklar, meydanlar, yollar vb). Kamusal mekanlar kentsel dış mekanlar olarak da nitelenebilir. Kamusal alan, toplum için planlanıp düzenlenen veya kendiliğinden oluşmuş, toplumun yararlandığı alanlar olarak tanımlanabilir (Bakan ve Konuk, 1987).

Kentsel dış mekanlar 4 ayrı grupta incelenebilir. Bunlar;

◆ Düzenlenmiş yaya alanları: Parklar ve reaktif alanlar, eğlenme ve spor alanları, oyun alanları

◆ Alışveriş alanları: Çarşı, ticaret ve iş merkezleri, Pazar alanları

◆ Geçiş alanları: Sokaklar, caddeler, ulaşım alanları, kaldırımlar

◆ Bölgeler: Meydanlar, sahil yürüme alanları, kentteki açık prestij alanlarıdır.

Bu alanlar, diğer konut park ve bahçeleri, boş alanlar ve yapılanma sürecindeki alanlarla birlikte kentsel mekanları oluştururlar (Bakan ve Konuk, 1987).

Kamusal mekanların amaçları kentin bütünlüğünü, işlevselliğini ve sağlıklı şartlar sunmasını amaçlayan alanlardır (Bakan, 1981). Kamusal mekanların düzenlenmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar, kentsel mekanın kimliğini korumak, kamusal alanı çekici kılmak ve çevresel duyarlılığa dikkat edilmesidir (Çubuk, 1999).

1.3.3.Yarı özel mekanlar

Yarı özel mekân ise, konuta ait olan bir mekân parçasıdır. (Konuk, 1979). Bu mekanlar bir konutun ön bahçesi, giriş kapısı veya önündeki bir alan da olabilir. Bu mekanlar kentsel düzen ile kontrollü bir özel mekan arasında geçiş konumundadır. Geleneksel düzende bu yarı özel mekanlar büyük önem taşır. Bugünkü kentsel yerleşme düzeninde bu mekanların işlevleri değişirse de toprakla ilişkileri bitmiştir. Bugünkü apartman düzeninde yarı özel mekanlar bir eşik kadar küçülmüştür (Bilgin, 1995).

1.3.4. Yarı kamusal mekanlar

Yarı kamusal mekanların, mülkiyeti bazen bir gruba bazen de kamusal yönetimlere aittir. Avlu, ortak bahçe, otopark, merdiven boşluğu bu tür mekanlardır (Bilgin, 1995).

Mekânın anlaşılması ve anlamlandırılmasında olduğu gibi, mekânın tam olarak sınıflandırılması ve sınırlandırılması da zordur. Fiziksel ve toplumsal boyutu ile bir bütün olan mekan, incelendiği disipline göre kamusal mekânın, özel mekân, kentsel mekân, doğal mekân, mimari mekân, algısal mekân, düşsel mekân, bilişsel mekân ve soyut mekân gibi pek çok şekilde sınıflandırılması mümkündür (Güleç Solak, 2014).

2. KENT MOBİLYASI

Kent mobilyasının değişik tanımlamaları yapılabilir. Kent mobilyaları, kent kavramı ile birlikte, belirli evrelerden sonra, kentlilerin değişen ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ürünlerden oluşan sistemlerdir (Hacıhasanoğlu, 1991). Kent

mobilyası kentsel tasarımda bilgi- iletişim panosundan çöp kutusuna, meydanlardaki objelere, çeşmeden telefon kulübesine kadar birçok işlevsel ve estetiksel/görsel amaçlı obje ve objeler bütününe içine alan bir olgudur (İlgin, 2001) .

Uzun (2000)' a göre, amacı kent halkına hizmet olan, onlara kent yaşamı içinde çeşitli kolaylıklar sağlayan, tasarım aşamasında belirli koşul ve standartları bulunan, bu koşul ve standartlara göre üretilen, belli kurum ya da sektörler tarafından uygulanan donatılara “kentsel mobilya” ya da “kent mobilyası” denilmektedir. Gerek kentsel tasarım, gerekse peyzaj tasarımında, kişilerin bilgi, güvenlik ve konforunu sağlayan, fiziksel gereksinmelerini karşılayan, çevre temizliği ile sağlık açısından da zorunlu olabilen çeşitli yapısal elemanlar kullanılmaktadır. Bu elemanlar genel anlamı ile kent mobilyalarıdır. Kent mobilyalarının diğer yapısal elemanlarla uyumlu olması gerekir (Altınçekiç, 2003).

Kente ait tüm açık alanlarda, kullanıcısı belirli olmayan, çeşitli işlevleri bulunan, genellikle sabit hizmet takım ve yapıları kent mobilyası olarak adlandırılmaktadır (Harris, 1988). Kent mobilyası, kentin bir parçası olmalı, kente ait özellikleri çağrıştırmalı, çevresi ile uyumlu olmalı, konumuna göre canlı, dinamik, duruma göre ihtiyaç giderici, dinlendirici veya eğlendirici ve bilgilendirici özellikte olmalıdır. Kullanımından kişiler memnun kalmalı, kent mobilyaları ile oluşan mekanlar güvenilir, sağlıklı, koruyucu olmalıdır (Ghorab, 2015).

Kent mobilyaları ile ilgili ilk örnekler, insanların ilk yerleşkelerini oluşturmasıyla görülmeye başlamıştır. Kent mobilyası sayılabilecek ilk örnekler Romalılar döneminde görülmektedir. Taş veya ahşaptan yapılmış kilometre taşı işaretleri, savaş toplarından yapılmış babalar ya da yağ lambalarıyla kullanılan aydınlatma direkleri zamanın son derece işlevsel kent mobilyalarındandır. Günümüzde kentsel mekanlarda sıkça kullanılan banklar da demiryollarının yaygınlaşmasıyla istasyonlarda bekleyen insanların oturup dinlenme ihtiyaçları sonucu ortaya çıkmış ve yaygınlaşmıştır (Anilsin, 2001).

Zamanla kentlerin yoğunlaşması, gelişmesi ve değişmesi ile birlikte, farklı eylemlerin yapıldığı kamusal mekanlarda işlevsel elemanlara gereksinim duyulmaya başlamış ve 1950'lerde İngiltere'de “kent mobilyası” kavramı, ortaya çıkmıştır. Kent mobilyaları tasarımında mobilyanın ana unsurları; işlev, estetik, biçim, malzeme, renk ve doku ölçütleri önemlidir. Özgün ve yaratıcı kent mobilyaları tasarımları,

kentsel mekanlarda kullanım kalitesi sağladıkları gibi görsel kaliteyi artırmalı kent kimliğini ve kullanıcıların psikolojik durumlarını olumlu yönde etkileyebilmelidirler. Endüstri devrimi ile kentleşme giderek artmış, dolayısı ile kent açık alanları, daha önem kazanmaya ve yoğun kullanılmaya başlanmıştır. Sonuç olarak da “kent mobilyası” kavramı giderek yerleşmeye ve gelişmeye başlamıştır (Gürsu, 1988).

Kent bünyesinde yer alan kent öğeleri, toplumsal, kültürel ve kentsel yaşam bağlamında vazgeçilmez unsurlardır. Kent mobilyaları, bu kent öğelerinin bir kısmına verilen addır. Bu öğeler, insanın kent yaşamını, toplumsal yaşamını ve bireyler arası iletişimini sağlamakta ve kolaylaştırmaktadır (Uludağ, 1990). Kent mobilyalarının üretilme amaçları kentsel sorunların giderilmesi, kentsel çevreye uygar bir görüntü vermektir. “TÜBİTAK” tarafından kent kimliği ve kent hayatı için gerekli olan, altyapıyı da içeren elemanları “kent mobilyaları” adı altında toplama görüşü benimsenmiştir (Uludağ, 1990).

Kent mobilyası yerine “kent donatı elemanları”, “çevre donatı elemanları”, “kent aksesuarları”, “çevre düzenleme öğeleri”, “peyzaj elemanları”, gibi terimler kullanılabilir. Ancak bu terimler kapsamı nedeniyle yetersizdirler. Çünkü donatı elemanları deyimi alt yapıyı da içerir ve daha büyük ölçekli olup, kent yaşamının zorunlu öğeleridir (bina, okul, cami vb.). Çevre düzenleme elemanları daha çok peyzaj ile ilgilidir. Kent aksesuarları ise sadece dekoratif öğeleri ifade etmektedir. Bu nedenle “kent mobilyası” diğer terimler içinde en uygun olanıdır (Gül, 1991). Kent mobilyası yurt dışında “urban furniture”, “urban equipment”, “street furniture”, total landscape element”, “outdoor furniture” gibi özdeş terimlerle ifade edilmektedir. Kamuya açık ve herkesin sorumluluğunda olan, yapılanmış ya da yapılanmamış kentsel kamusal açık alanlarda yer alan kent mobilyaları, kentsel mekânı tanımlayan ve tamamlayan öğelerdir (Öztürk, 1991).

Kent mobilyası kavramı, kentsel planlamada, kentsel mekân tasarımında, mekânın bütünselliği için donatı elemanlarının kentsel alanın vazgeçilmez bir parçası olduğundan hareketle, 1980 yılından buyana ülkemizde tasarımcılar, peyzaj mimarları, mimarlar ve çevre bilimciler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Kent hayatının, çok yönlü, hareketli ve karmaşık yapısı içerisinde, kentlilerin kent içerisinde, çevresiyle, diğer insanlarla, uyumlu, anlamlı ve sağlıklı ilişki kurabilmesi amacıyla kentlerin tasarım aşamasında bu uyumu sağlayabilecek bir anlayışın geliştirilmesi mecburidir. Kentsel alanda kentle ilişkimizi genellikle kentsel

düzenlemelerin vazgeçilmez unsuru olan kentsel donatı elemanları vasıtasıyla kurarız.

Kent mobilyaları, kentsel donatı elemanları üst başlığı altında değerlendirilebilir. Kentsel donatı elemanları çok geniş bir kavramdır ve okullar, resmi kurumlar, ibadethaneler, parklar da dâhil kentsel mekânı içerisinde bulunan pek çok yapı kentsel donatı elemanı olarak nitelendirilebilir. Çalışmamızda diğer donatı elemanlarını dışarıda bırakılarak sadece kent mobilyaları incelenecektir. “Kentsel kamusal mekânlar kentte yaşayanların bütününün serbestçe girip kullandığı, kent insanların birbirleriyle karşılaştıkları kamuya ait mekânlar olup bu mekânlarda insanlara özel bazı objeler kullanılmaktadır. Bu objelere “kent mobilyaları” adı verilir” (Çubuk, 1991).

Kent mobilyaları, kentsel mekânı tanımlayan, işlevsel anlamlarına göre sınırlandırıp, kentlilerin kentle ilişkisini düzenleyen unsurlardır. Kent mobilyaları, kentsel alan içerisinde, koruma, estetik, eğlence, dinlenme, ticari vb. alanların ayrıştırılması ve kentsel alanın amacına uygun kullanımını sağlamaktadır. “Kent mobilyaları; çevremizde cadde, sokak, yol, otopark, teras, yaya yolları ve meydanlar ile rekreasyonel amaçlı genel ya da özel kullanım alanlarında yer verilen oturma, barınma, korunma, kuşatma, danışma, aydınlanma, ulaşım, iletişim, oyun ve spor gibi işlevleri destekleyip güçlendiren, toplum yaşamını kolaylaştıran, kullanıcıların beğeni ve desteğini kazanan, kentsel ve kırsal alanda iç ve dış mekânlarda, işlevsel, güvenli ve sağlıklı ortamların oluşumu üzerinde etkili, özgün tasarım ürünleridir.” (Aksu, 2012).

Kent mobilyası, kentin fonksiyonel ve estetik unsurlarının en önemlilerinden biridir. Kullanıcılar açısından hizmet ettiği herhangi bir yaş, cinsiyet veya gelir ayrımına bağlı değildir, geneli içinde kapsar. Bununla beraber kent mobilyaları kent kimliği açısından da önemli bir unsurdur. Çünkü kent mobilyaları bütün kentsel ilişkilerin olduğu merkezlerde bulunmaktadır. Bu yüzden sağlam bir kent kimliği meydana getirmek için kent mobilyalarının tasarım sürecinde bilinçli hareket etmek gerekir (Güneş, 2005). Kent mobilyaları, kentin kültürel özelliklerine ve değişimine bağlı olarak çeşitlenir. Bu elemanlar, kentlilerin gündelik hayatını kolaylaştırmak açısından çok önemli bir role sahiptir (Bulut ve Atabeyoğlu, 2007).

Kent mobilyaları; kamusal mekanlarda, toplumsal ihtiyaçlara cevap veren, özellikli uzmanlaşmış yapı ve gruplardır (Özaydın vd., 1991). Kentsel yaşamı daha

anlamli ve zevkli kılmak, kentlilere konfor ve estetik sunmak kent mobilyalarının önemli fonksiyonlarıdır (Yıldızcı, 2001). Her türlü kent mobilyasının tasarımında, kullanıcı grupları ve onların beklentileri, kullanım alışkanlıkları, kullanım amaçları, mekânın özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Kent mobilyaları kullanıcılara kullanım kolaylığı ve içsel rahatlığı sağlamalıdır (Çakır ve Özenç, 2005).

Kent mobilyaların literatürdeki tanımları üzerinde durulduktan sonra, bu bölümde sürekli değişim ve gelişim içinde olan kent mobilyalarının gelişim sürecinin incelenmesi de faydalı olacaktır.

2.1. Kent Mobilyalarının Gelişim Süreci

Yerleşik düzene geçilmesi ile beraber kentsel mobilyaların ilk örnekleri karşımıza çıkmaya başlamıştır. İlk yerleşim yerlerinde mekanların oluşturulması ve düzenlenmesi başlı çözümlerle yapılmıştır. Daha sonraları kentsel gelişim ve değişimle birlikte söz konusu çözümler de değişmiş, çeşitli işlevlerde kent mobilyaları oluşturulmuştur.

Tarihte bilinen ilk kent mobilyaları ulaşım ile ilgilidir. Antik Roma Dönemi'ne ait mil taşları, at olukları ve bağlama kazıkları bunlara örnek olarak verilebilir. Daha sonra teknolojik gelişmeler, kent nüfusundaki artış, kent içindeki bazı yerlerde kontrol gereksinimi oluşturmuştur. Bu gereksinim de kent mobilyalarının çeşitlenmesini sağlamıştır. Yayıların ve yolların güvenliğini sağlamak için bazı sınırlayıcılar oluşturulmuş, açık alanların daha rahat kullanımı için gölgelikler, oturma birimleri oluşturulmuştur. Bunlara ek olarak, estetik kaygısının artması ile de su elemanları, görsel birimler gibi çeşitli tasarımlar ortaya çıkmıştır (Güner, 2015).

İşlevselliğin yanı sıra kentsel mobilyaların estetik boyutunun artmasının en önde gelen örnekleri arasında Helenistik kentlerde görülen anıtsalcılık olmuştur. Bu Helenistik kentlerde düzenli cadde ağları, tiyatrolar, gösterişli çeşmeler, halkın genel maddi durumunun da yükseldiğini göstermekteydi. Kentin çevredeki kırsal alanlara yayılması ve bu alanların kullanılmaz hale gelmesi sonucu binaların yoğun olduğu bölgeler ağaçlarla ve sokaklar saksı çiçekleri ile süsleniyordu. "Sokak süslemesi adını verdiğimiz şey, tamamıyla Helenistik kentin bir buluşu olsun veya olmasın, çıkırından çıkmış bir biçimde kullanılmaktaydı. Dahası hem yaşayanlara hem ölülere

adanmış tapınaklar, ibadethaneler, çeşmeler, sunaklar çoğaldıkça çoğalmıştı. Her yerde bu anıtlar, hayır işlerini, zaferleri veya büyüklüğün geçiciliğini hatırlatan anı ve duygu yüklüydü” (Mumford, 2007).

“Planlamaya Roma’nın katkısı, temel olarak sağlam bir mühendislik ve tımtıraklı bir gösterişçilikti: çalınmış veya dikkatle kopyalanmış sayısız heykel ve dikilitaş, taklitler, yeni yapılmış pahalı süslemeler ve yağmaladığı ıvır zıvırdan gurur duyan bir yeni zengin zevki. Galya’da olsun, Sicilya’da olsun Yunan eyaletlerinde Yunan zevki ve tarzı yok değildi”. Yunan coğrafyacı Strabon’a göre Yunan kentlerinin planlanmasında estetik, savunma, limanlar ve tarım arazileri ön plandayken; Roma kentlerinde ise cadde kaplamaları, su kaynakları, kanalizasyon konuları üzerinde duruluyordu (Mumford, 2007).

Sanayileşmeye kadar olan dönemde, kent mobilyası olarak tanımlayabileceğimiz elemanlara; sokak lambaları, sokak isimlerinin yazılı olduğu el yapımı plaketer, çeşmeler ve klasik banklar örnek verilebilir. Sanayileşme ile birlikte kentleşme de hızla artmış, kamusal alanlar önem kazanmıştır. Bu dönemde ilerleyen teknoloji, ulaşım ve iletişim araçlarının temel kentsel öğeler yanında kentsel alanlarda bulunması ihtiyacı oluşmuştur. Bu gelişmelerle birlikte ‘Kent Mobilyası’ kavramı da yerleşmeye ve gelişmeye başlamıştır (Çokar, 2002).

Kent mobilyalarının kullanımı öncelikle İngiltere’de, daha sonra Avrupa ülkelerinde ve Amerika’da yaygınlaşmıştır. Kent mobilyaları kısa süre içinde kentsel mimarinin önemli unsurları olmaya başlamıştır. İngiltere’de Sokak aydınlatması için kullanılan gaz lambaları Endüstriyel kent mobilyalarının ilk örnekleri olarak karşımıza çıkar. Bu klasik aydınlatma öğeleri elektriğin yaygın kullanımına kadar işlevlerini sürdürmüşlerdir. Teknolojik gelişmelerin ivme kazandığı 19. Yüzyılın ikinci yarısında motorlu taşıtların kullanımının artması, teknolojik ürünlerin kullanılmaya başlaması ile kent mobilyalarına da yeni elemanlar eklenmiştir.

Teknolojik gelişmelerin hızla arttığı 1850- 1900 yılları arasında, motorlu taşıtlarında devreye girmesi ile yeni ihtiyaçlar doğmuş ve kent mobilyası kavramına da yeni elemanlar eklenmiştir. Özellikle kentsel çevrelerde, bu gelişmelerin doğal sonucu olarak, yaşamın korunması ve düzenlenmesi giderek önem kazanmaya başlamıştır. Kent içinde motorlu taşıtların yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve ulaşım yoğunluğunun hızla artması, ilk trafik düzenleme işareti olarak, yarı mekanik veya yarı aydınlatılmış eleman 1868 yılında Londra’da ilk metronun

devreye girmesi, 1884 yılında Amerika’da ilk şehirlerarası telefon hattının kullanılmasıyla birlikte kent mobilyası kavramına yeni unsurlar eklenmiştir (Çokar, 1989).

İngiltere’de bu gelişimlerin daha doğru değerlendirebilmesi amacıyla 1920’li yıllarda ilk çalışmalar başlamış, günümüze kadar 3000 adet kentsel elemanın standardizasyonu gerçekleştirilmiştir. Kent mobilyalarının ilişkili olduğu tüm disiplinleri ilgilendiren bu çalışmalar, İngiliz kentlerinde kentsel unsurların seçimi, uygunluğu ve kalitesini sağlamak amacıyla yapılan çalışmaların başlangıcıdır. Bu ürünlerin seçimi ve uygulaması ile ilgili olarak oluşturulan komisyonlar arasında İngiliz Kraliyet Güzel Sanatlar Kurulu'na bağlı olarak, Sokak Mobilyaları Danışma Komitesi (Street Furniture Advisory Committee), Kraliyet Kent Planlama Enstitüsü (Royal Town Planning Institute), İngiltere Tasarım Konseyi (British Design Council) en önemlileridir. Bu komiteler, ürünlerin tasarım, değerlendirilme ve uygulama aşamalarını denetleyerek, kentsel mekânların sağlıklı gelişmesine katkıda bulunmuşlardır (Durmuş, 1985).

“Şehir mobilyalarının gelişmesini etkileyen tarihsel nedenleri; sosyal ve kültürel gelişmeler, yaşam biçimlerindeki değişimler, demografik hareketler, teknoloji, ekonomi ve yönetsel kararlar ve planlamalar olarak sınıflandırabiliriz.” Ekonomik yapıda meydana gelen gelişmeler, yeni üretici-tüketici ilişkileri ve pazarlama unsurları ile reklâm panoları, tabelalar, satış kulübeleri gibi öğeler kent yaşamında, önemli bir yer tutmaya başlamıştır (Erim, 1985).

Şehircilik, kentsel tasarım, planlama, mimari tasarım ve endüstri ürünleri tasarımı gibi birçok disiplinle ilişkili olan kent mobilyalarının ortaya çıkması ve gelişmesi, ihtiyaçların oluşması, değişmesi ve gelişmesine bağlıdır (Zülfikar, 1998).

2.2. Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması

Kent mobilyalarının temel amacı kentsel mekan kullanıcılarına belirli hizmetleri sunmaktır. Kentlilerin ihtiyaç duyduğu farklı farklı hizmetler, kent mobilyalarının da çeşitlenmesine sebep olmuştur. Bu çeşitlilik ise uygulamada bazı sorunlara yol açabilmektedir. Kentsel mobilyaların sistematik ve işlevsel olarak sınıflandırılması uygulamada karşılaşılabilecek sorunları giderecektir (Astekin, 2001).

Kent mobilyaları farklı bakış açılarına göre beş ana başlık altında sınıflandırılarak incelenecektir.

2.2.1. Kentsel İşlevlerine Göre Sınıflandırma

Kent mobilyaları işlevlerine göre aşağıdaki gibi sınıflandırılabilirler (Yıldızcı, 2001):

- Zemin kaplamaları (beton, taş, ahşap, asfalt, tuğla vb)
- Oturma birimleri (banklar, sandalyeler, grup oturma elemanları)
- Aydınlatma elemanları (yol aydınlatıcıları, alan aydınlatıcıları)
- İşaret ve bilgi levhaları (yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları)
- Sınırlandırıcılar (caydırıcılar, sınırlayıcılar, yaya bariyerleri, trafik bariyerleri vb.)
- Su ögesi (süs havuzları, çeşmeler, tulumbalar, kanallar, yangın musluğu vb)
- Üst örtü öğeleri (duraklar, gölgelikler, pergolalar)
- Satış birimleri (kiosklar, sergi panoları, büfeler vb)
- Sanatsal objeler (heykeller)
- Diğer öğeler (bayrak direkleri, çöp kutuları, posta kutuları, umumi tuvaletler, çiçeklikler, bilet otomatları, bisiklet park yerleri, parkmetreler, bitkisel öğeler).

2.2.2. Kullanım Türlerine Göre Sınıflandırma

Astekin (2001) kent mobilyalarını kullanım türlerine göre dört ana grupta sınıflandırmıştır. Bunlar, geçici kullanım, sürekli kullanım, işlevsel kullanım ve yan kullanımlardır.

2.2.2.1. Geçici kullanım

Kentsel mekanın belirli bir kısmının geçici olarak kullanılmasıdır. Bu kullanım türüne en önemli örnek ulaşım etkinlikleridir. Ulaşımında yaya ve taşıtların geçişlerinin mekansal ayrımı sağlanmalıdır. Dolayısı ile fiziksel ayrımlar söz konusu

olmaktadır. Bu ayrıma bordür biçimleme öğeleri, zemin kaplama öğeleri örnek gösterilebilir.

2.2.2.2. Sürekli kullanım

Kentsel mekanın belirli bir noktasının belli bir süre, zaman ayrılarak kullanıyor olmasıdır. Bu tür kullanım, “çokluk, çeper işlevlerine (alış-veriş) ve çeper ceplerine (oturmak, durmak, beklemek, vakit geçirmek vb) yönelik etkinliklerden kaynaklanır. Bunların paralelinde fiziksel karışıklıklar olarak örtü öğeleri (durakların, çeşitli bekleme noktalarının, hatta gerektiğinde belli yaya ulaşım güzergahlarının üstlerinin örtülmesi), oturma öğeleri (duraklarda, parklarda), alış-veriş noktaları (büfeler, pazar alanı öğeleri vb) sayılabilir.”

2.2.2.3. İşlevsel kullanım

Kentlilerin kentsel mekanı kullandıkları sürede doğrudan oluşabilecek ihtiyaçlarına yönelik kullanımları bu sınıfa girmektedir. Örneğin kentli kentsel mekanı kullanırken iletişim ihtiyacı olabilir. Bu durumda görsel iletişim işlevini yeri getirmek için;

-yer durum bilgileri bildirim öğeleri (sokak ve durak isimleri, yön levhaları vb),

-sosyal bilgiler içeren bildirim öğeleri (afişler, reklam öğeleri, saatler vb),

-konvansiyon bilgileri bildirim öğeleri (yasaklama ve trafik işaretleri, trafik lambaları vb.),

-genel iletişim işaretlerine dönük olarak telefon öğeleri, sesle duyuru sistemleri, posta kutuları, internet kioskları vb. sayılabilir.

Kullanım esnasında kentlilerin temiz su, pis su gibi fizyolojik ihtiyaçları da olabilir Bununla birlikte kent mobilyaları, kentsel mekanlarda birden fazla ihtiyacı karşılayarak çok amaçlı olarak da kullanılmaktadır (Asatekin, 1976).

2.2.2.4. Yan Kullanımlar

Yukarıda belirtilen geçici, sürekli ve işlevsel kullanım esnasında oluşan etkinliklere yardımcı olan kullanımlardır. Bu tür kullanımlar fiziksel anlamda

düzenlenme, bakım, güvenlik gibi fonksiyonlar olabileceği gibi, çevresel işlevsellik amaçlı manevi soyut fonksiyonları da olabilir. Çeşitli nitelik ve işlevlerde aydınlatma öğeleri, koruma ve güvenlik amaçlı korkuluk ve ayırım öğeleri, kullanım alanlarının temizliği amacıyla çöp toplama üniteleri gösterilebilecek örnekler arasındadır. Çevresel işlevsellik çerçevesinde soyut fonksiyonlar çiçeklikler, süs havuzları gibi kentsel çevreye anlam kazandıran öğeler örnek gösterilebilir (Asatekin, 2001)

2.2.3. Kentsel Mekâna Yerleştiriliş Amaçlarına Göre Sınıflandırma

Kent mobilyaları kullanım açmaların göre birçok farklı şekilde sınıflandırılabilir. Ancak bu sınıflandırma kentsel alandaki faaliyetlerin çeşitleri ile ilişkilidir. Kentsel açık alanlarda yayaların ve araçların yolları kullanma düzeni, dinlenme, bekleme, iletişim oluşturulması gibi tanımlanabilen birçok eylem bulunmaktadır.

Bu bağlamda sistematik bir yaklaşımla ele alındığında kent mobilyaları kullarındaki işlevlerine göre;

- ◆ Korunma amaçlı
- ◆ Bilgi verme amaçlı
- ◆ İşaret verme amaçlı
- ◆ Süsleme amaçlı
- ◆ Barındırma amaçlı
- ◆ Eğlenme, oyun, dinleme amaçlı
- ◆ Satış ya da alış-veriş amaçlı olarak sınıflandırılabilirler (Çubuk 1989).

2.2.4. Alt Yapı Sistemine Göre Sınıflandırma

Alt yapı bağlantılarına göre ise kent mobilyaları ikiye ayrılır. Bunlar altyapıya bağlı ve altyapıya bağlı olmayan kent mobilyalarıdır (Doğan vd., 1986).

Alt yapıya bağlı kent mobilyaları:

- ◆ Alan aydınlatıcıları
- ◆ Yol aydınlatıcıları
- ◆ Trafik lambaları ve aydınlatmalı trafik kolonları
- ◆ Telefon kabinleri

- ◆ Meydan saatleri
- ◆ Parkmetreler
- ◆ Bilet otomatları
- ◆ Satış birimleri
- ◆ Otobüs durakları
- ◆ Çeşmeler
- ◆ Izgaralar
- ◆ Alt yapı tesisleri bakım kapakları
- ◆ Aydınlatmalı kolonlar

Alt yapıya bağlı olmayan kent mobilyaları:

- ◆ Döşeme kaplamaları
- ◆ Caydırıcı sınırlayıcılar
- ◆ Yaya bariyerleri
- ◆ Trafik bariyerleri
- ◆ Geçici trafik lambaları
- ◆ Geçici engelleyiciler, koniler, lambalar
- ◆ Yönlendiriciler, yer belirleyiciler
- ◆ Bilgi iletişim levhaları
- ◆ Reklamlar, posterler
- ◆ Ticari tabelalar, isimler
- ◆ Sokak lambaları, numaralar
- ◆ Trafik işaretleri
- ◆ Gölgelekler, tenteler
- ◆ Oyun alanı elemanları
- ◆ Bisiklet parkı elemanları
- ◆ Bayrak, flama direkleri
- ◆ Oturma elemanları
- ◆ Çiçeklikler
- ◆ Çöp kutuları.

2.2.5. Ürün Tasarımı Bakış Açısına Göre Sınıflandırma

Kentsel mobilyalar üretilirken ve sınıflandırılırken, kullanılacağı alanın da kullanım amacı ve fonksiyonları göz önünde bulundurulmalıdır. Ürün tasarımı bakış açısına göre, kentlerde binaların kapladığı alanlar ve yoğun trafik alanları dışındaki her yer kentlilerin doğrudan kullanımına açıktır. Kentlerin bina kompleksleri ve yoğun trafik akışı dışında kalan tüm alanları, kentlinin doğrudan kullanım alanlarıdır. Yerine ve durumuna göre farklı kent mobilyalarını içinde barındıran kent alanları (Şatır, 2001):

Çeşitli aktiviteler düzenlenmeye hazır alanlar,
Alış-Veriş alanları,
Geçiş alanları, kaldırımlar, geçitler,
Oturma alanları,
Bekleme alanları,
Tarihi gezinti alanları,
Bilgi, alma alanları,
Oyun alanları, çocuk oyun alanları,
Bitkilendirme ve çiçeklendirme alanları,
Sanat objesi alanı,
Giriş alanları(metro, fuar, özel mekan vb.),
Açık mekan sergileme alanları olarak sınıflandırılabilirler.

2.3. Kent Mobilyası Tasarım İlkeleri

Oluşturulan mekânlarda çevre, o yerde bulunan elemanlar, biçimler, dokular ve renklerden meydana gelir. Bu mekanların estetik değerleri ile ürün arasında paralellik olması önemlidir.. Mekânsal tasarıma ilave edilen her öğenin, hâlihazırdaki kimliğe pozitif veya negatif etkileri olacaktır (Güneş, 2005). Estetik algı, kişiden kişiye farklılık gösterse de kentlerde oluşan ortak kültür sayesinde, kent kimliğinin bir parçası olan kentsel elemanların şekillenmesinde etkilidir (Özer ve diğ, 2010).

Kent, mekânların bir araya gelmesiyle oluşan bir büründür. Mekân içinde tasarlanan, mekana özgü tasarım ürünleri, tasarlandığı mekanı düzenlerken, kent içindeki diğer donatı alanları için de bir sistematik medya getirmelidir. Mikro

anlamda mekân üzerinden başlayan tasarım çalışmaları planlama safhasında kent içinde aktivite çeşitliliği meydana getirmektedir. Kamusal dış mekânların düzenlemeleri, tasarım ve detay özellikleri bu mekânların anlamlarını artıracaktır (Moughtin, 1999). Kentsel donatı elemanlarının tasarımı aşamasında gözetilmesi gereken birtakım kriterler vardır. Bu kriterlere uyulduğunda, kentsel konfor ve kaliteyi artıracak tasarımlar ortaya çıkmaktadır. Bu tasarım sürecinde oluşturulan donatı elemanları kentlerin kimliğini, mimarî yapı ile uyumunu ve imgesel özelliklerini yansıtacaktır (Sakal, 2007).

Kent mobilyaları bir tasarım ürünü olarak ele alındığında, kent mobilyalarının birbirleri ile ve kullanıldıkları mekânlarla doğru ilişkiler kurmaları sağlanmalıdır (Bayraktar ve diğ, 2008). Kentsel kimliğin oluşmasını sağlayan simgesel bileşenler, ürünlerin tinsel etkileri, malzeme, doku ve renk öğeleri gibi birçok unsur kentsel mekânların kalitesini artırmaktadır (Suher ve diğ, 1996). Bu öğeler aynı zamanda kentsel konfor ve kentsel estetik yaratılmasına da yardımcı olurlar (Çakır ve Özenç, 2005; Yıldızcı, 2001). Kentsel mobilyaların tasarım, üretim, pazarlama ve seçiminde uygulamanın başarılı olabilmesi için, öncelikle çevre bilinci, görsel ve mimarî bütünlük, insancıl yaklaşımlar göz önüne alınmalıdır. Bununla birlikte, ekolojik değişimlere uygun malzeme seçimi, toplumsal gerekliliklerin her yönü ile değerlendirilmesi gerekmektedir (Başal, 2002).

Yapısal düzenlemelerde işlevsel amaçlar kadar estetik kaygılar da göz önünde bulundurulmalıdır (Erdoğan, 2006). Mobilyalar kent kimliğinin oluşumunda da etkin görev alabilirler. Bu nedenle tasarımlarının bilinçli bir şekilde yapılması gerekir (Bulut ve Atabeyoğlu, 2007; Güneş, 2005). Kamu mekânlarında yer alan kent mobilyaları, toplumsal yaşam gereksinimlerini karşılayan, özellikli uzmanlaşmış yapı ve örgütlenmeleri ifade eden kentsel donatımları oluştururlar (Özaydın, 1991).Toplumlar arasında giderek gelişen iletişim, globalleşme,sınırların kalkması sonucunda, kentsel öğelerin kullanımına ilişkin uygulamalarda farklılıklar günden güne azalmaktadır. Toplumlarda karşılıklı etkileşim olmakta, bundan dolayı kentsel elemanların tasarımı ve kitlesel üretimi meydana gelmektedir. Bir ülkede üretilen ürün diğer ülkelere de pazarlanmaktadır. Sonuç olarak farklı kentlerde benzer görüntüler ve mekanlar ortaya çıkmaktadır. (Şişman ve Yetim, 2004).

Kent mobilyaları tasarlanırken ergonomi üzerinde durulmalı, kullanıcıların rahatça kullanabileceği tasarımlar yapılmalıdır. Tasarımda estetik özellikler göz

önüne alınmalı, tasarımın özgün olmasına özen gösterilmelidir. Kent mobilyalarında standardizasyon oluşturmaya çalışmak yerine mekanların, ve kullanıcıların özellik ve ihtiyaçlarına göre tasarımlar yapılmalıdır (Akyol, 2006). Yine kent mobilyalarında da kullanım biçiminin kolay algılanabilir olması önemlidir (Hacıhasanoğlu, 1991).

Mekânların algılanabilirlik ve kullanılabilirliklerinde sürekliliği sağlamak için tasarım ve tasarım elemanların seçilmesi aşamalarında kullanıcıların alışkanlıkları, tepkileri, içsel durumları göz ardı edilmemelidir (Çınar ve Çetindağ, 2009). Kent mobilyaları tasarımında farklılık meydana getirecek, kullananların beğenilerini artıracak unsurlar; “renk uyumu, ölçü/oran dengesi, işlevsel uygunluk, malzeme uyumu, bakımlı/temiz olma, modern olma, yeni olma, tarihi nitelikte olma, tarihe atıf yapılması, farklı olma, etkileyici olma, ilginç olma, gösterişli olma, orijinal/özgün olma, konumunun iyi olması, çevre ile uyumlu olma, çevre ile karşıt olma, anlamsal ve anıtsal olma, simgesel olma, görsel zenginlik oluşturma” olarak belirlenmiştir (Aksu, 1998).

Tasarım sürecinde ortaya konan ürünün belirli bir amacı olmalı, üzerinde çalışılmış belirli işlevleri olmalı, daha önceki ürünlerden belirli farklılıklar içeren, kendine has özellikleri olan bir ürün olmalıdır. Çalışmanın bu bölümünde kent mobilyası konusunda tasarım elemanları arasında yer alan biçim, renk, doku ya ek olarak özellikle kent mobilyası tasarımında öne çıkan işlevsellik ve malzeme konuları da ilave olarak irdelenmiştir.

2.3.1. İşlevsellik

İşlev “Bir bütünün her bir parçasının kendine düşen görevi yerine getirmesi ve kendi üstündeki sistemin görevini yapmasına ve böylece bütünün işlemesine yardımcı olmasıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Gür, 1996). Yine işlev, kullanım ve işleyişin başta belirlenen amaca uygunluğu şeklinde de tanımlanabilir. Mimarlıkta işlev; “amaç, gereklilik ve uygunluk” kavramlarını içermektedir (Arcan ve Evcı, 1999). Tasarımlar, işlevsel ve estetik unsurların bir araya gelmesi ile ortaya çıkar. Tasarım sistemi içinde, diğer her sistemde olduğu gibi sistemin bileşenlerinin neler olduğu, sistemin yapısının nasıl kurulduğu, sistemin işlevlerinin neler olduğu büyük önem taşımaktadır. Bir tasarım yapılırken ilk planlanması gereken tasarım kullanım amacıdır, yani işlevinin ne olacağıdır (Ertaş, 2007).

İşlev, diğere bir adıyla fonksiyon, en basit tanımını ile ürünün belirlenen amaca ulaştırmasıdır. Estetik ile işlevselliğin başarılı bir şekilde bir araya getirilmesiyle iyi tasarımlar ortaya çıkar. İyi tasarımlar hem estetik, hem de işlevsellik anlamında yaratıcılığı gerektirir. (Önlü, 2010). Estetik, işlevsel ve ekonomik olarak tasarlanmış, amacı ile örtüşen yer ve miktarda kullanılmış kent mobilyalarının mekana yerleştirilmesi ile kaliteli, keyifli ve kimlikli mekanlar oluşturulabilir (Yıldırım, 2011).

Mekân tasarım aşamasında beklenen işlev belirlenir, donatı elemanları bu işlev doğrultusunda kullanılırsa “ karmaşık ve obje yoğunluğu” önlenmiş olacaktır. Böylece kentsel alan kullanıcıları talep ettiği hizmeti uyumlu, özgün ve rahat bir mekanda en iyi şekilde alacaktır (Sakal, 2007) . Diğere tasarımlarda olduğu gibi, kent mobilyası tasarlanırken, işlevsellik ön planda olmalıdır. Bir kentsel donatı elemanlarının işlevselliğinin en kayda değer göstergesi insan ergonomisine uygunluğudur (Hacıhasanoğlu, 1991). İşlevsel olmayan bir kent mobilyası, kullanıldığı mekân için bazı sorunlara sebep olabilir. Kent mobilyası tasarımında işlevsel yönden, amaca uygun formlar seçilmelidir. Kentsel kamusal mekânlarda, ortak kullanıma açık kent mobilyaları birçok işlevi sağlayarak, birden çok amaç için kullanılırlar.

Kent mobilyalarını;

-Koruma Amaçlı: Kent içi trafik akışını düzenleyen trafik lambaları, trafik işaret panoları, aydınlatma elemanları

-Dinlendirme Amaçlı: Oturma elemanları

-Temizlik amaçlı: Çöp kutuları

-Eğlendirme amaçlı: Rekreasyon ve çocuk oyun alanlarında yer alan kent mobilyaları

-Satış ve alış-veriş amaçlı: Büfeler, bilet gişeleri, otomatik alış-veriş makineleri

-İletişim kurma amaçlı: Telefon kabinleri

-Barındırma amaçlı: Gölgelekler, tenteler, otobüs durakları

-Yönlendirme amaçlı: Yer döşeme kaplamaları, sokak levhaları, alt ve üst geçitler

-Sınırlayıcı amaçlı: Çitler, parmaklıklar, duvarlar, çiçeklikler, ağaç dibi korumaları

-Bilgi verme amaçlı: İlan ve reklam panoları, meydan saatleri

-Süsleme amaçlı: Çiçeklikler, heykeller ve su oyunları olarak gruplandırabiliriz.

2.3.2. Estetik

İnsanın çevresini ve elemanlarını güzelleştirme isteği ve güzellikle ilgili bütün durumları kapsamına alan “estetik” olgusu, inşa edilmiş çevrenin, mimari ürünün hem biçimlendirilmesinde hem de değerlendirilmesinde çok önemli bir sonuç ve etkiye sahiptir. Estetik mekânın kurgusunda önemli bir öğedir ve olması istenen bir kavramdır. Mekânlarda belli bir güzellik boyutu aranmakta, mekânın estetik açıdan insanda zevk ve heyecan uyandırması o mekânın yaşanılabilirliğini arttırmaktadır. İşlev, biçim ve estetik sıkı bir ilişki içindedir (Aksu, 2012).

Kent mobilyaları yalnızca işlevsel amaçlı olarak değil, aynı zamanda kentsel mekânları tamamlayan ve tanımlayan görsel amaçlı kent öğeleri olarak ta önem taşımaktadır. Özellikle görsel amaçlı olarak kullanılan kent mobilyaları yer aldıkları mekânları olumlu yönde etkilerken, sadece işlevsel amaçlı olan, ancak herhangi bir estetik kaygı taşımayan kent mobilyaları çevreyi olumsuz yönde etkilemektedir. Olumlu ve olumsuz yönde oluşan bu etkiler kent mobilyalarının yoğun olarak kullanıldığı yerlerde kendini daha çok göstermekte ve kent kimliğine de yansıtılmaktadır.

Kent estetiğini etkileyen olumsuz biçimlenmeler kentin bir bütün olarak düşünülmemesinden veya bütünlüğün bilincine varılmadan sorunlara çözümler aranmasından kaynaklanmaktadır. Ürünlerin işlevselliğinin yanı sıra estetik yönünü tasarımcılar ele almakta, yeni ve yaratıcı fikirlerle ürünleri daha arzulanır bir hale getirmektedirler (Aksu, 2012).

2.3.3. Biçim

Bir bütünün yapısı biçim olarak tanımlanmaktadır. Biçim; salt tek başına algılanmaz, çevresinde olan biçimlerle ilişkisi oranında algılanır. Bu konuda, bir biçimin incelenmesinde bu biçimi oluşturan öğeler arası ilişkilerin ve çevresindeki başka biçimlerle olan karşılıklı etkileşimin belirlenmesi gerekmektedir (Ertaş, 2007).

Biçim; işlev, ölçü ve malzemeyi belirler. Bir nesnenin biçimi, o nesneye bağlı işlevden ve ondan istenen hizmetten türemektedir. Kent mobilyalarında da kullanım biçiminin kolay algılanabilir olması önemlidir. Algılama süreci ve algı ile ilgili ölçütler içerisinde güven verme etkin olan bir başka faktördür (Hacıhasanoğlu, 1991). Biçim bir yerin karakterinin belirlenmesinde de önemli bir yer alır. Yer karakteri bir başka deyişle hissedilen kimliği, biçim, malzeme, doku ve renk gibi belirli özellikleri, hem de zamanla insan tarafından oluşturulmuş kültürel bileşimleri kapsar.

Örneğin; aydınlatma elemanlarını düşünürsek, kentlerde farklı mekânların aydınlatma biçimlerinde ve burada yer alacak aydınlatma elemanlarının kullanımlarında farklılıklar olduğunu görürüz. Araç yolları, yaya yolları, meydanlar, parklar, bahçeler ve yeşil alanların aydınlatılmasında farklı aydınlatma tipleri kullanılacaktır (Harris, 1988). Bu aydınlatma tiplerini belirleyecek aydınlatma elemanlarının farklı biçimsel özellikleri olacaktır. Bir başka örnek olarak oturma elemanı biçimlerini düşünürsek; oturma elemanının biçimi kullanımını etkileyecektir. İki üç kişilik oturma elemanları yalnız başına oturmak isteyen insanlar için alternatifler sunarlarken, eğrisel formda tasarlanan oturma yerleri insanları daha çok sohbet etmeğe ve sosyal olmaya teşvik edecektir.

2.3.4. Malzeme

Kent mobilyaları zaman içerisinde teknoloji ile gelişen malzeme çeşitliliği ve moda akımlarından etkilenecek tasarımsal süreçte farklılıklar ve yenilikler göstermektedir. Tasarımda malzeme seçiminde ürünün işlevinin yanı sıra tasarlanan üründe yaratılmak istenen görsel etkinin dikkate alınması gerekir. Malzeme çeşitliliği, farklı biçimler yaratabilmekte, ürünlerin görsel kalitesini arttırmakta ve tasarımı zenginleştirmektedir (Ertaş ve Bayazıt, 2004).

Kent mobilyalarının açık alanlarda kullanımlarında iklimsel farklılıklara uyum ve dayanıklılık önemlidir. Kent mobilyalarının çevre koşullarına karşı uzun ömürlü olmaları için tasarım aşamasında doğru malzeme seçimi, doğru konumlandırma gibi faktörler de dikkate alınmalıdır. Mobilya seçimi ve tasarımında güneş ışığı, genişleme ve daralma, rüzgâr stresi, nem ve aynı zamanda tuz, buz veya don

gibi iklimsel faktörler hesaba katılmalıdır. En iyi tasarım, güçlü, basit şekilleri ve doğal malzemeleri kullanmaktır (Simonds, 1998).

Kullanılan malzemenin özellikleri, ürünün dayanıklılığı ve yarattığı psikolojik etkiler bakımından önem taşımaktadır. Beton oturma birimi, aynı ölçülerdeki ahşap olanla karşılaştırıldığında, kütleli ve ağır bir görüntü verir (Hacıhasanoğlu, 1991). Kent mobilyalarında malzeme seçim nedenleri; işleve uygunluk, çevre koşullarına uygunluk ve biçimlenmeye uygunluk olarak özetlenebilir (Zülfikar, 1998). Kent mobilyası yangın riskinin olduğu yerlerde metal, tuğla, taş ve ahşap gibi yanma riski olan malzemelerden seçilmemelidir. Kent mobilyalarında en çok kullanılan malzemeler çelik ve ahşap, diğer alternatifler ise taş, beton, geridönüşümlü plastik ve cam vb. gibi malzemelerdir. Malzeme seçimi içeriğe ve tasarımdaki sınırlamalara göre değişecektir. Örneğin; mobilyanın vandalizme dirençli olması, bütçe konusu ve mobilyanın ne sıklıkta kullanılacağı konuları önemlidir.

- *Çelik*

Çelik çok yönlü kullanımı, güçlü ve hafif olması ve istenilen şeklin verilebilmesi özelliğinden en çok tercih edilen malzemedir. Dayanıklısıdır, paslanmaya darbelere karşı dirençlidir. Az bakım gerektirir. Diğer malzemelerle kıyaslandığında geridönüşümle üretilebildiğinden oldukça ucuzdur.

- *Ahşap*

En çok tercih edilen malzemelerden biridir. Doğal bir malzemedir, Diğer malzemelerin tersine, soğuk havalarda sıcak, sıcak havalarda soğuk hissettirir. Dezavantajı, yağmurdan sonra metal malzemeye göre daha geç kurur ve daha çok bakım gerektirir. Vandalizme dirençsizdirler.

- *Beton*

Beton malzeme ağır olmasından dolayı monte edilmeye ihtiyaç duymayabilir. Sprey boyalar dışında vandalizme karşı da dirençlidir. Uzun ömürlü ve estetik olarak çekici bir malzemedir.

- *Taş*

Beton gibi taş da dayanıklısıdır, vandalizme dirençlidir. Yağmur sonrası kuruması zordur ve estetik kaygılar düşünüldüğünde tasarımda sınırlı olanaklar verir.

- *Plastik*

Geri dönüşümlü malzemeler genellikle düzgün bir yüzey ve görünüm veren plastikten yapılırlar. Ahşap malzemeye göre daha uzun ömürlü, daha az bakım gerektirir, uzun vadede daha ucuzdur.

Mobilya tasarımlarında yukarıda belirtilen malzemeler tek başlarına kullanılabilirler gibi, birkaç malzeme bir arada da kullanılabilir. Tasarlama eyleminin ilk aşamalarında amaç ve işlev belirlendiği gibi, ürünün oluşmasında kullanılacak olan malzeme türleri de belirlenmelidir. Tasarımda işlevsellik ve görsellik bir arada düşünülmeli, işlevsel gereksinmelerinin yanında estetik gereksinmelere de cevap verecek biçimde tasarlanmalıdır. Önceden belirlenen ve istenilen görsel etkiye ulaşmak, belirli tasarım ilkeleri çerçevesinde ortaya çıkarılan tasarım ve malzeme kullanımı gibi faktörlerle gerçekleştirmek mümkündür (Ertemli, 2010).

Ürün tasarımında malzeme, tasarımı etkileyen en önemli ölçütler arasında yer almaktadır. Ürünün istenen biçimde üretilmesinde, istenen özellikleri taşımasında, tasarımın istenen noktaya varmasında malzemenin rolü büyüktür. Endüstriyel ürün tasarımının gelişmesinde, yeni malzemelerin yanı sıra, bilinen malzemelerin gerektiği gibi kullanılmasıyla ortaya konan doğru ve kaliteli uygulamaların önemi büyüktür. Tasarımda malzeme kullanımı sadece fonksiyonları en iyi karşılayacak malzemenin seçimi değil, aynı zamanda tasarlanan üründe yaratılmak istenen etkinin elde edilmesini sağlayacak malzemenin seçimidir. Malzeme çeşitliliği, farklı biçimler yaratabilmekte, ürünlerin görsel kalitesini arttırmakta ve tasarımı zenginleştirmektedir (Ertaş ve Bayazıt, 2004).

Kent mobilyaları tasarımında seçilen malzeme renk, doku, tasarımın biçimsel değerini artırarak tarihi alanların kalitesini daha da belirginleştirecektir. İyi seçilmiş malzeme ve doğru proje kararlarıyla bütünleştirildiğinde ortaya çıkan mekanların standart ve kalitesi en yüksek düzeye erişmektedir. Kent mobilyası konstrüksiyonlarının belirlenmesinde; malzeme seçimi, görsel isteklerin yanında işlevsel, fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gerekçelerle yapımsal ve ekonomik zorluklar bulunmaktadır. Seçilecek malzeme her şeyden önce kullanıldığı mekanın nitelik ve niceliğine uygun olmalıdır. Öncelikle, malzemenin tanımlanması, başka malzemelerle bir arada kullanılma ve yapım şartlarının belirlenmesi, fiziksel ve

kimyasal nitelikleri ile işlenebilme özelliklerinin bilinmesi gereklidir (Dilek ve Gürsoy, 2015).

Malzeme seçiminde diğer önemli bir konu ise kent mobilyalarına karşı düzenlenen saldırı ve tahribatlardır. Vandalizm de denilen bu saldırılar toplumdaki sosyokültürel eksikliklerle ilgilidir. Kent mobilyaları dünyada toplumsal şiddete en çok hedef olan elemanlardır. Ne tür malzemeden yapılırsa yapılsın boyutları ne olursa olsun, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun kent mobilyaları kötü kullanılabilir. Çevresel koşullar kent mobilyalarının tasarımında ele alınması gereken bir diğer faktördür. Bu elemanlar ısı, ışık, ses, nem gibi dış çevre faktörlerinden etkilenmeyecek malzeme, detay ve konumda olmalıdır.

2.3.5. Renk

Asatekin'e göre; renk, ürün tasarımında tasarım ile kullanıcı arasındaki ilişkiyi yapılandırırken, ürünün malzeme, yapı veya işlevsellik özelliklerini de yansıtan unsurdur. Her nesne görsel anlamda renk ve biçim bütünlüğü ile tanımlanır. Biçim renkten daha etkin bir iletişim aracı olarak öne çıksa da renk bu biçimi tamamlayan, onun ifadesel niteliklerini içeren bir eleman olarak değerlendirilir (Asatekin, 1997; Sağocak, 2005).

Renk tasarımın en önemli öğelerinden biridir. Bir mekanda yer alan tüm biçimler, yüzeyler renk farklılıkları ile daha iyi algılanır. Renk seçimi, mekan düzenlemesinde üzerinde bilgi ve özenle durulması gereken bir konudur. Aksi takdirde kullanıcılar üzerindeki etkisinin olumsuz olacağı kesindir. Bu nedenle, renk seçiminde, ışığın yön ve açısı, fonksiyon, kültürel yapı, toplumsal yargılar, jeoloji, iklim, materyal seçimi gibi kriterler değerlendirilerek seçim yapılmalıdır. Ayrıca oluşturulacak mekanlarda kullanılacak renklerin, kullanıcıları dolayısıyla da mekanların kullanımını etkileyeceği bilinmelidir (Altınçekiç, 2000).

Estetik yapıya katkı sağlayan, mekanın özelliklerini belirleyen ve algılanmasının faktörlerinden biri olan renk, kentsel mekan düzenlemelerinde tasarım, malzeme ve donatıları ortaya çıkarıp, mekana farklı bir derinlik katmaktadır (Kıran, 1986'dan alan Akyol, 2006). Renk seçimini etkileyen kriterler, psikolojik etkiler, şartlanmış refleksler, kullanıcı kimliği, moda, dönem stilleri, yaş ve cinsiyet,

toplumun değer yargıları ve inanç etkisi, renklerin sembolik ve işlevsel anlamları, mekânın işlevine uygunluk olarak sıralanabilir (Özdemir, 2005, s.401).

Renk, tasarım öğeleri arasında en etkili olanıdır. Farklı renk türlerinin insanlar üzerinde değişik psikolojik ve görsel etkileri olmaktadır. Renkler insanlar üzerinde benzer tinsel etkiler uyandırmaktadır. Örneğin, sıcak renkler heyecana ve uyarıya sebep olurken, soğuk renkler daha dinlendirici ve rahatlatıcıdır (Korkut vd., 2010).

2.3.6. Doku

Dokunun en önemli özellikleri estetik olması ve duyu organları ile algılanabilmesidir. Bu yönüyle doku “görsel” bir tasarım unsurudur. Kent mobilyası, doku ve form kavramları ile çok yakından ilişkilidir. Tasarımda doku, hem teknik hem de estetik nedenlerden dolayı önemlidir. Doku, ürünlerde görsel anlamda farklı yüzeyler oluşturur ve küçük hataları gizler. Doku, bir ürünü farklılaştıran, ürüne karakter veren önemli unsurlardan biridir. Tasarım aşamasında ürünün işlevselliğinin yanı sıra dikkat çekmesi, farklı olması hem üreticilere hem de tasarımcılara büyük avantajlar sağlamaktadır. Doku fiziksel ve görsel özellikleri ile sağladığı faydaların yanı sıra, ürünün yapısı ve malzemesi ile işlevselliğe de büyük katkı sağlamaktadır (Güner, 2015).

Tasarımlarda biçimler ile birlikte tasarım yüzeylerinde farklı nitelikler sunan dokular vardır. Nesnelere ya elle yoklayarak ya da ışık yardımı ile görülerek algılanır. Dokunma yolu ile dokusal yüzey, görme yolu ile de görsel doku algılanır. “Nitekim ıslak, kuru, pürüzlü veya düzgün cilalı gibi değişik dokusal özellikler tasarıma farklı değerler katabilmektedir” (Ertaş, 2007). Doku, bir ürüne karakter veren ve farklılık yaratan, önemli elemanlardan biridir. Üreticilerin rekabetinde, tasarımın stratejik önemi düşünüldeğünde, ürünün işlevsel olmasının yanı sıra, dikkat çekmesi ve fiziksel olarak fark yaratması, tüm üretici ve tasarımcıların başlıca amaçlarından biridir. Doku, fiziksel ve görsel özelliklerin yanında, gerek ürünün strüktürü, gerek de kullanılan malzeme ile ürünün işlevliğine çok büyük katkısı vardır (Kın, 2007).

Doku her düzlemde var olan benzer veya tekrar eden alt parçalardan oluşan yüzeylerdir. Dokunun algılanmasında etkili faktörler: Işığın şiddeti, geliş açısı ve oluşturduğu gölge, Mesafe dokusu yoğun olan eleman dokusu seyrek olana göre

daha uzakta algılanması ve malzeme farklılıklarıdır. Doku, bir ürüne karakter veren ve farklılık yaratan, önemli elemanlardan biridir. Üreticilerin rekabetinde, tasarımın stratejik önemi düşünüldüğünde, ürünün işlevsel olmasının yanı sıra, dikkat çekmesi ve fiziksel olarak fark yaratması, tüm üretici ve tasarımcıların başlıca amaçlarından biridir.

2.4. Kent Mobilyasında Algılanabilirlik

İnsan yakın çevresini, faaliyetlerini sürdürdüğü mekanları, ve bu mekanların unsurlarını duyuları ve duygularıyla algılar, çözümler ve değerlendirir. Bu çevreden gelen bilgilerin değerlendirilmesi sonucu kendiliğinden olan bir süreçtir. Algılar sayesinde bu bilgiler uygun ve doğru tepkiler verilecek şekilde değerlendirilip yorumlanır. Daha önceleri bilgi sahibi olunan etkenler daha kolay algılanabilir. Aynı şekilde bir donatı elemanının da etkin kullanım için algılanması, değerlendirilmesi ve tanımlanması gerekir. Tasarım aşamasında da kullanıcı algısı, kullanıcı beğenisi ve kullanım alışkanlıkları dikkate alınmalıdır.

Algılama olgusu tasarım aşamasında “kısıtlayıcı değil” aksine “hayal gücünü zenginleştiren, kullanıcıların beğeni düzeylerini geliştiren, çeşitlendiren bir kavram olarak ele alınmalı ve değerlendirilmelidir” (Aksu, 2012). Gelişen ve değişen çevresel koşullar algıları da değiştirebileceğinden, ürünlerin algılanabilirliği, algılanma düzeyleri ve algıların sonuçları tasarım ve üretim aşamasında üzerinde dikkatle durulması gereken konulardır..

2.5. Kent Mobilyasında Sürdürülebilirlik

Birçok alanla ilgili olan sürdürülebilirlik kavramı, genel olarak ekonomik, sosyal, kültürel, ekolojik vb. disiplinlerin ana unsurlarından biridir. Doğada yaşamın sürdürülebilirliği gündeme alındığında, doğal kaynakların tüketilmemesi, zorunluluk halinde ise dengeli tüketilmesi ve sonuç olarak gelecek nesillerin ihtiyaçlarının bugünden planlanarak, faaliyetlerin bu kaygılarla yürütülmesi çabalarıdır (Şatır, 2015).

1970’lerde hammadde kullanımının artması ve çevre kirliliğinin bir problem olarak ortaya çıkması ile birlikte sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır.

Günümüze kadar birçok alanda üzerinde dikkatle durulan bir konu haline gelmiştir. Son yıllarda daha da yaygınlaşan sürdürülebilirlik kavramı tüm dünyada hızlı bir gelişim kaydetmiştir. Bu gelişim alternatif enerji arayışları, geri dönüşüm tedbirleri, atık malzeme önlemleri, ürünlerin yeniden değerlendirilmesi gibi birçok konuda kapsamlı çalışmaları da beraberinde getirmiştir (Şatır, 2015).

Literatürdeki tanımlar ışığında sürdürülebilir kentleşmenin üç ana unsuru şu şekilde özetlenebilir (Şatır, 2015):

Birincisi, kentlerde yaşayan insanların, kent ile olan ilişkilerinde, kentin ortak alanlarının kullanımında ve kamu hizmetlerinin alımında yaşam kalitelerinin artırılması sorununun aşılmasıdır. İkincisi, kentin bir yerleşim birimi olarak kendi varlığını devam ettirebilme yetisinin güçlendirilmesidir. Son olarak da, kentin çevre değerlerini taşıma kapasitelerinin üzerinde kullanımı ile kaynakların dönüştürülmesinde var olan üretim ve tüketim kalıplarının temelinde sorgulanması gereğidir.

Sürdürülebilir üretimin bileşenleri içinde en önemlileri, enerji ve malzeme kullanımı, doğa ile ilişkiler, “ekonomik uygulanabilirlik, sosyal adalet, toplum ve çalışanların kalkınması ve ürün yaşam döngüsü” dür. Bu farklı alanların birbirleri ile ilişkileri ve seviyelerinin belirlenmesi sürdürülebilir üretim seviyesini gösterir. Bu seviyenin çevresel kısmı gelecek nesillerin yaşamsal ihtiyaçlarının sürdürülebilirliğinin göstergesidir (Şatır, 2015).

2.6. Kent Mobilyası Tasarım Ölçütleri

Kent mobilyalarının tasarım ölçütleri Psikolojik Ölçütler, Teknolojik Ölçütler ve İşlevsel Ölçütler olarak üç ana başlıkta incelenebilir.

2.6.1. Psikolojik Ölçütler

Psikolojik ölçütler algılama ve değerlendirme ile ilgilidir. Bireylere, bireylerin oluşturduğu topluma; bire ve toplumun değer yargılarına uygun ürünlerin tasarlanmasını ifade eden ölçütlerdir. Tüm nesnelere olduğu gibi kent mobilyalarında da kullanıcı ile ilk ilişki görseldir. Bu ilişkiyi değerlendirme ve sonuç olarak bir karara varma izlemektedir. Dolayısıyla tasarlanan ürünler kolay algılanabilir olmalıdır. Ürünlerin kullanım amaçları birbirinden farklı olduğundan seçilen malzeme de farklı olmalıdır (Zülfikar, 1998).

Toplumların ve bireylerin sosyo-kültürel algıları ve değer yargıları kentsel donatıların tasarım ve üretim aşamalarında göz önünde bulundurulması gerekir. Bu şekilde hizmete sunulan donatılar toplumun algı ve değerleri ile uyumlu olacak, kullanım kolaylığı sağlayacaktır (Hacıhasanoğlu, 1991).

2.6.2. Teknolojik Ölçütler

Teknolojik ölçütler, malzeme, üretim ve ekonomiye yönelik ölçütlerden oluşmaktadır. Kent mobilyalarında seçilen malzemelerin donatıların işlevine, çevre koşullarına ve biçimlenmeye uygun olması gerekir. Dış etkenlere açık olan kent mobilyaları çevre şartlarına bağlı olarak tasarlanmalı, kullanım amaçları tasarım ve üretim aşamalarında dikkate alınmalı, kolay üretilebilir, bakım maliyetleri düşük ürünler tasarlanmalıdır.

Endüstri tasarımı ürünü olarak kent mobilyalarının çoğunun seri üretilmesi ve belirli standartları olması hem zaman bakımından hem de ekonomik olarak kazanç sağlayacaktır (Zülfikar, 1998).

2.6.3. İşlevsel Ölçütler

İşlevsel ölçütler ürünler ile kullanıcıların arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik ilişkililerdir. Kullanıcıları fiziksel ve hareket özellikleri, en önemli tasarım ölçütüdür. Tasarlanan ürünlerin kullanım kolaylığı sunması, kullanım amacına uygun olması ve ergonomik olması gerekmektedir (Zülfikar, 1998).

3. ENDÜSTRİ ÜRÜNÜ OLARAK KENT MOBİLYASI

Endüstri ürünleri kapsamında kent mobilyaları seri üretime tabi, üretildiği yerden kullanılacağı yere taşınabilen özellikli mobilyalardır. Genellikle dış mekanlarda hizmete sunulan bu mobilyalar her türlü hava koşuluna, vandalizme, dış etkenlere karşı kendini koruyabilecek dayanıklı ve güvenli bir yapıya sahip olmaları

gerekir. Ayrıca kent mobilyaları kullanıldığı çevrenin kimliği ile uyumlu olmalıdır. Tasar aşamasında en zor süreç ürün kimliği ile çevre kimliğinin uyumunun sağlanmasıdır (Bayazıt, 2001).

Şehir ve bazen ülke ölçeğinde kullanım alanı olan kent mobilyalarının planlanan sonuçları ulaşması için endüstri tarafından üretilmesi, tasarımının da şehir veya ülke ölçeğinde uygulanabilir olarak yapılması gerekir (Küçükerman, 1986). Endüstri ürünleri kapsamında giren kent mobilyaları; kamusal dış mekanlarda kullanılan, kent kimliğinin belirlenmesinde etkili olan, seri endüstriyel üretime uygun, çeşitli işlevleri yerine getirmeye uygun, farklı şekillerde düzenlenebilen, üretildiği yerden farklı bir yerde kurulabilip kullanılabilen, kullanıldığı yerde farklı sosyal gruplardan farklı kişilere hitap eden şehir öğeleridir (Eyüp, 2003).

3.1. Endüstriyel Kent Mobilyası Tasarım Süreci

Tasarımın literatürdeki tanımına bakıldığında tasarım (Akyol, 2006): Yapılacak hatanın büyük zararlara sebep olabileceği durumlarda karar vermek (Asimov, 1962), tasarlanacak yapının en uygun fiziksel bileşenlerini bulmak (Alexander, 1963), hedefe ulaşmak için bir sorunun çözülmesi (Archer, 1965), var olmayan yeni ve faydalı bir şey meydana getirmeyi içeren yaratıcı eylem (Reswich, 1965), var olan koşullarda belirlenen ihtiyaçlara optimum çözüm bulma (Matchett 1968), insanların beklentilerine yanıt verecek şekilde var olan durumu gelecekteki duruma dönüştürecek öneriler sunmaktır (Maver 1975).

“Tasarlama eylemi sırasında kullanılan teknik ve araçlardan kurulan eylem düzenine tasarlama süreci denir. Tasarlama metotları yardımı ile tasarlama süreci dışlaşmaktadır.” Tasarlama ihtiyacının ortaya çıkması ile, düşüncenin tamamlanıp problemin çözülmesi arasında geçen süreye tasarlama süreci adı verilmektedir. Problemin yapısına göre, tasarlama süreci birden fazla fikri gerektirebilir. Buna “karar sırası” adı verilmektedir (Bayazıt,1994).

3.1.2. Endüstriyel Kent Mobilyası Tasarım Süreçleri ve Evreleri

Kent mobilyalarının birçok farklı fonksiyonu vardır. Bu fonksiyonların hepsi de bir arada bulunmaktadır. Bu farklılıkların her biri için ayrı bir tasarım süreci

uygulanır. Yürütülecek süreçler de farklı şekillerde sistemleştirilir. Tasarım süreci yaklaşımının en basit genel açılımı “gözlem, problemi anlama, ortaya çıkarma, karşılaştırma, alternatif üretme, seçme” olarak tanımlanabilir. Tasarlama sırasında yapılan eylemlerin tümü tasarlama sürecini oluşturur. Bu süreci içerisinde proje planlanır, organize edilir ve geliştirilir (Yaylalı, 1998). Kent mobilyalarının tasarımında birçok farklı etmen bulunmaktadır. Bu etmenler arasında, önyargılar, gelenek ve görenekler, tarihten gelen toplumsal yön, algılarla oluşan psikolojik yön, malzeme özelliklerinin kazandırdığı anlamsal yön ve tasarım boyutundan dolayı estetik yön gibi değişik unsurlar söz konusudur. Bu konuda önemli olan ortaya konan ürünün anlaşılması ve tanımlanmasıdır (Güzel ve Sözen, 2003).

Tasarım sürecinde ilk aşama problemin belirlenmesidir. Bu aşamada ürünün yeni bir buluş şeklinde mi yoksa durağan mı olacağı kararını kapsar. İkinci aşama “ortaya çıkarma” yani çözüm yollarını ortaya koymaktır. Üçüncü aşama “karşılaştırma” aşamasıdır ki, bu aşamada alternatifler değerlendirilir, seçim için bilgi toplanır. Bu aşamayı ise “politikayı seçme, karar verme” aşaması takip eder. Bu aşamalar arasındaki ilişki doğrusal değildir ve sürekli geri dönüşler görülebilir (Bayazıt, 2001). Bununla birlikte, her ürün için farklı bir süreç ortaya çıkar ve süreçlerin işleyişleri de farklı olacaktır (Yaylalı, 1998).

Tasarım sırasında profesyonel tasarım metodları tercih edilmelidir. Tasarım yöntemleri güncel olmalı günümüz şartlarına uyum sağlamalıdır. Tasarımlar profesyonelce yönetilen “katılımcı çalışmalar” ile yapılmalıdır. Katılımcı ve tasarımcı ile aynı öneme sahip tutulmalıdır. Tasarımcıları kendilerine özgü bakış açıları ve yöntemleri olmalıdır. Tasarım aşamaları bir sonraki evre de dikkate alınarak titizlikle yürütülmelidir (Akyol, 2006).

3.1.2.1. Kent Mobilyası Ürün Talebinin Ortaya Çıkışı

İnsanoğlu ilk zamanlardan itibaren yaşadığı çevre ile ilişki içinde olmuş, bu çevreyi düzenleme gayretinde bulunmuş ve çeşitli yerleşim yerleri kurmuştur. Ortaya çıkan bu çevre içinde insanların ihtiyaçlarını karşılayan kentsel mobilyalar da yer bulmuştur (Yıldızcı, 2001).

Yaşanan hızlı kentleşme yaşam koşullarını da değiştirmiş, farklılaşan yaşam şartları, toplum yapısı, teknolojik gelişmeler, kentlerin tasarım ve görünümleri

üzerinde etkili olmuştur. Bu bilinçle kent plancıları, tasarımcılar, sosyal bilimciler, yerel yöneticiler ve endüstri ürünleri üreticileri, modern, yaşanabilir, ihtiyaçlara cevap veren, estetik değerlere konusunda hassas kentler yaratma gayreti içine girmiştir (Yıldızcı, 2001). Bu kentsel mekanlarda farklı ihtiyaçlara cevap vermek üzere kent mobilyaları kullanılmaktadır. Bu ihtiyaçlar talep olarak kabul edilmelidir. Zamanla kentsel mekanların da değişimiyle birlikte yeni talepler de ortaya çıkmaktadır (Yaylalı, 1998).

. İhtiyacın Belirlenmesi

Talebin ortaya çıkmasından sonraki aşama ihtiyacın belirlenmesidir. İlerde çıkması muhtemel sorunları ortadan kaldırmak için ihtiyacın en doğru şekilde tanımlandırılıp geniş kapsamlı olarak belirlenmesi gerekir (Akyol,2006).

. Veri toplama

Veri toplama araştırma evresidir. İhtiyaç belirlendikten sonra konuyla ilgili her türlü bilgi envanteri toplanıp araştırma yapılmalıdır. Doğru araştırma yönteminin kullanılması tasarım iyi bir tasarım süreci için gereklidir. Bu aşamada, kullanıcılara yöneltilen anketlerden, mekândaki kullanıcıların elemanları nasıl kullanıldığıyla ilgili gözlemlerden ve mekanda yapılabilecek uygulamaları araştırma yöntemiyle çeşitli veriler toplanabilir. Veri toplamak için kullanılan araştırma yöntemleri:

Anket: Tasarımcının gözden kaçırma riski olan ve kullanıcılar için önemli olabilecek bir noktanın olabileceği düşünülerek ürün hakkında kullanıcıların ne düşündüğü öğrenmek amacıyla anket yöntemiyle sorular sorulur ve çıkarılan sonuçlarla tasarımcı yeni bir bakış açısı kazanabilir.

Gözlem: İnsanların mekânı ve o mekândaki elemanları nasıl kullandığı gözlemlenir. Bu yöntem gözlem yapan kişinin objektif olamaması riskini taşır ve böyle bir durum için sonuç objektif olmayabilir.

Deneyler: Mekânda yapılabilecek bazı uygulamaları araştırmak ve bu araştırma sonucunda bazı bilgilere ulaşmaktır. Deneyler ürün kullanımı ile ilgili de gerçekleşebilir (Akyol, 2006).

3.1.2. Kent Mobilyası Ürün Talepleri Doğrultusunda Tasarım Kriterleri

- **İşlevsellik:** Bir bütünün içindeki her birimin görevini yerine getirmesi ve diğer birimlerin görevini yapmasına yardımcı olarak sistem bütününe işleridir (Gür, 1976).
- **Kullanılabilirlik:** Ürünün kullanım amacına uygunluğudur.
- **Ergonomi:** Kullanıcıların fiziksel şartlarına uygun, kullanımı kolay ürünler yaratmaktır.
- **Güvenlik:** Çok geniş ve farklı gruplar tarafından kullanılan elamanların, kullanım aşamasında çevreye zarar vermeyecek şekilde, kötü kullanımlar, Vandalizm de göz önüne alınarak tasarım yapılmalıdır .
- **Bakım:** Kent mobilyalarının bakımlı olması kullanıma özendirirken vandalizmi de engellemektedir. Bu bakımdan kent mobilyalarının tamamında, estetik ve işlevsel görünüme sahip olacak şekilde, belli aralıklarla bakım çalışmaları yapılmalıdır.
- **Kalite ve Dayanıklılık:** Kalite; tasarım, üretim, bakım ve kullanım aşamalarında kullanıcıların isteklerine cevap verecek, uzun ömürlü, ekonomik ürünler tasarlayarak hem günümüzde hem de gelecekteki ihtiyaçlara cevap verecek ürünleri yaratılmasıdır.

Kalitenin sağlanabilmesi için yapılması gereken teknik çalışmalar ise şöyle özetlenebilir (Altınçekiç& Koç, 2003):

-Tasarım Kontrolünün Sağlanması: Üretime geçilmeden ürünlerin işlevsellik, dayanıklılık, maliyet, estetik beklenti ve güvenilirlikle ilgili kalite standartlarının belirlenmesi ve üretimde ortaya çıkabilecek kalite sorunlarını ortadan kaldıracak ya da azaltacak önlemlerin alınmasıdır.

-Kent Mobilyaları Üretiminde Kullanılacak Malzemelerin Standart Kontrolü: Üretimde kullanılan hammadde ve malzemelerin belirlenen kalite özelliklerine sahip olmaları koşulu ile stoka girişinin sağlanmasıdır. Tedarik kaynaklarının değerlendirilmesi, malzeme spesifikasyonlarının hazırlanması ve kabul muayenesi ve test yöntemlerinin, ekonomik örnekleme yöntemlerinin seçilmesi bu aşamada yapılması gereken kontrollerdir.

-Üretilen Kent Mobilyalarının Kalite Düzeylerinin Kontrolü: Ürünlerin kalite özelliklerinin standartlara uygunluğunun kontrolü ve gerektiğinde yapılması gereken düzenlemeler için ilgili üretim bölümlerin uyarılmasıdır.

-Bakım ve İyileştirme Kontrol Çalışmalarının Yapılması: Tasarım amacına uygun kullanım biçiminin sağlanması için rutubet, sıcaklık gibi ortam koşulları, yüklenme düzeyleri ve sınırları iyi tanımlanmalıdır. Gerekli bakım planlaması, zaman ve kaynak gereksinimi dikkate alınmalıdır.

Kent mobilyalarının dış çevre koşullarına karşı uzun ömürlü olmaları için tasarım aşamasında doğru malzeme seçimi, doğru konumlandırma gibi faktörler de dikkate alınmalıdır. Ürün tasarımında kullanılacak olan malzemenin çeşitli dayanıklılık ve kullanım testlerinin yapılması, standart denetimi yapan kurumlarca tescil edilmesi, ürünün kalitesinin garanti altında olması önemli unsurlardır.

- **Estetik Olma:** Kent mobilyası tasarımında göz önünde bulundurulması gereken en önemli unsurlardan biri estetikdir. Sanatsal bir yaklaşımla kent içindeki donatılarda teknik ve esteti bir arada yansıtılmalıdır. Ürünlerin algılanma dereceleri yüksek olmalıdır. İşlevsellik ve sanatsallık bir arada yansıtılmalıdır. Kentsel mobilyaların tasarımlarında sanatsal bir yaklaşım izlenirse, kente kimlik kazandıracak ürünlerin ortaya çıkacağı unutulmamalıdır.

- **Süreklilik:** Kullanılan kentsel mobilyalara zaman içinde yeni anlamların da yükleneceği unutulmamalıdır. Bundan dolayı, kent kimliğine dayanan, onun ayırıcı öğelerinden biri olan ve destekleyen bir sistemin parçası olarak, kent mobilyalarının hem teknik hem de görsel açıdan kent içinde bir süreklilik göstermesi gerekir.

Sonuç olarak, kent mobilyaları tasarım sürecinde geniş bir yelpaze esas alınmalıdır. Tasarım aşamasında kent mobilyaları tek başına değerlendirilmemeli, ilişki içinde olduğu tüm unsurlar dikkate alınmalıdır. Kent mobilyalarının oluşturacağı kent kimliği açısından süreklilik büyük önem arz etmektedir.

- **Ekolojik Bakış Açısı:** Ürünün kullanımı ve kullanımının sona erme aşamalarında çevresel değerleri gözeterek, geri dönüşüm özelliğine sahip, sürdürülebilir bir yapıda olması sağlanmalıdır.

- **Esneklik:** Kent elemanları birbirleriyle ve çevreleri ile sürekli etkileşim içinde olacağından gelişen ve değişen şartlara ayak uydurabilecek özellikte olmalıdırlar.

- **Maliyet:** Kent mobilyasının maliyetini etkileyen en önemli etkenler malzeme ve üretim yöntemleridir. Tasarım aşamasında maliyete ne kadar bütçe ayrılacağına karar verilmeli ve maliyeti düşürecek yöntemler bulunmalıdır.

- **Standartlara Uygunluk:** Her ürün için ülke çapında belirlenmiş olan standartlar vardır. Ülkemizde tasarlanan ve üretilen bütün ürünler ya Türk Standartlarına (TSE) yada Uluslar Arası Standartlara (ISO) uymak zorundadır. Standartlar tasarım aşamasında gözetilmeli ve üretim aşamasında bu standartlara göre kontrol sağlanmalıdır.

- **Özgün Tasarım:** Kent mobilyalarında standart, tip uygulamalar yerine kullanılacakları mekanların özellik ve işlevleri dikkate alınarak özgün tasarımlar yapılmalıdır.

- **Malzeme Seçimi ve Bağlantı Detayları:** Kullanılan malzemenin özellikleri, ürünün estetiği, kimliği, dayanıklılığı ve yarattığı psikolojik etkiler bakımından önem taşımaktadır. Aynı ürününü farklı malzemelerle üretilmiş çeşitleri farklı etkiler yaratmaktadır. Bağlantı elemanlarının sağlam olması, vandalizm eylemlere karşı koymada önemli olduğu kadar, bağlantı detaylarının çok amaçlı kullanımı ve ayarlanabilirliği kent mobilyalarının hareketliliğini, mekana uyulanabilirliğini ve modülerliğini sağlayarak, gerekli olan destek ve taşıyıcı eleman sayısını azaltmaktadır.

- **Ürün-Kullanıcı Dengelenmesi:** Ürün ile kullanıcı arasında istenen ilişkinin sağlanabilmesi için tasarım aşamasında kolay algılanabilir, ihtiyaçlara cevap verebilir, kullanımı açık, tasarıma karşı güven ve sahiplenme duygusunu geliştirecek ürünler dikkate alınmalıdır. Bu işlev özellikle yeni teknolojik gelişmelerle kent yaşamında yerini alan, ürünle kullanıcının interaktif bir ilişki yaşadığı ve görünen strüktürün giderek kaybolduğu yeni kent öğelerinde (ör. Bilet otomatı, akbil otomatı, bankamatik, enformasyon standartları vb. gibi) çok önemli bir işlev olmaktadır.

Kaliteli, kimlikli, insanlara keyif veren mekanlara oluşturmak için fonksiyonel, estetik, çok yönlü ve ekonomik kent mobilyaları tasarlanmalıdır. Her türlü tasarım ürününde olduğu gibi, kent mobilyaları da birçok işlevi bulunmaktadır. Sosyal, kültürel, ekonomik vb. gibi çok farklı özellikler gösteren, tanımlanması oldukça zor ve geniş bir kullanıcı kitlesi olan kent mobilyalarının tasarımı çok yönlü bir süreçtir. Tasarım, üretim, kullanma, kullanımdan kaldırma aşamalarında iyi

sonuçlar almak için tüm bileşenler titizlikle incelenmeli, tasarım süreci profesyonelce yönetilmelidir.

4. KENT MOBİLYALARI İLE İLGİLİ AVRUPA ÖRNEKLERİNE GENEL BAKIŞ

Kent mobilyalarının kullanımı öncelikle İngiltere’de, daha sonra Avrupa lkelerinde ve Amerika’da yaygınlaşmıştır. Kent mobilyaları kısa süre içinde kentsel mimarinin önemli unsurları olmaya başlamıştır. İngiltere’de Sokak aydınlatması için kullanılan gaz lambaları ilk örnekleri olarak karşımıza çıkar. Bu klasik aydınlatma öğeleri elektriğın yaygın kullanımına kadar işlevlerini sürdürmüşlerdir. Teknolojik gelişmelerin ivme kazandığı 19. Yüzyılın ikinci yarısında motorlu taşıtların kullanımının artması, teknolojik ürünlerin kullanılmaya başlaması ile kent mobilyalarına da yeni elemanlar eklenmiştir. Teknolojik gelişmelerin hızla arttığı 1850- 1900 yılları arasında, motorlu taşıtlarında devreye girmesi ile yeni ihtiyaçlar doğmuş ve kent mobilyası kavramına da yeni elemanlar eklenmiştir. Özellikle kentsel vrelerde, bu gelişmelerin doğal sonucu olarak, yaşamın korunması ve düzenlenmesi giderek önem kazanmaya başlamıştır. Kent içinde motorlu taşıtların yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve ulaşım yoğunluğının hızla artması, ilk trafik düzenlenme işareti olarak, yarı mekanik veya yarı aydınlatılmış eleman 1868 yılında Londra’da ilk metronun devreye girmesi, 1884 yılında Amerika’da ilk şehirlerarası telefon hattının kullanılmasıyla birlikte kent mobilyası kavramına yeni unsurlar eklenmiştir (okar, 1989).

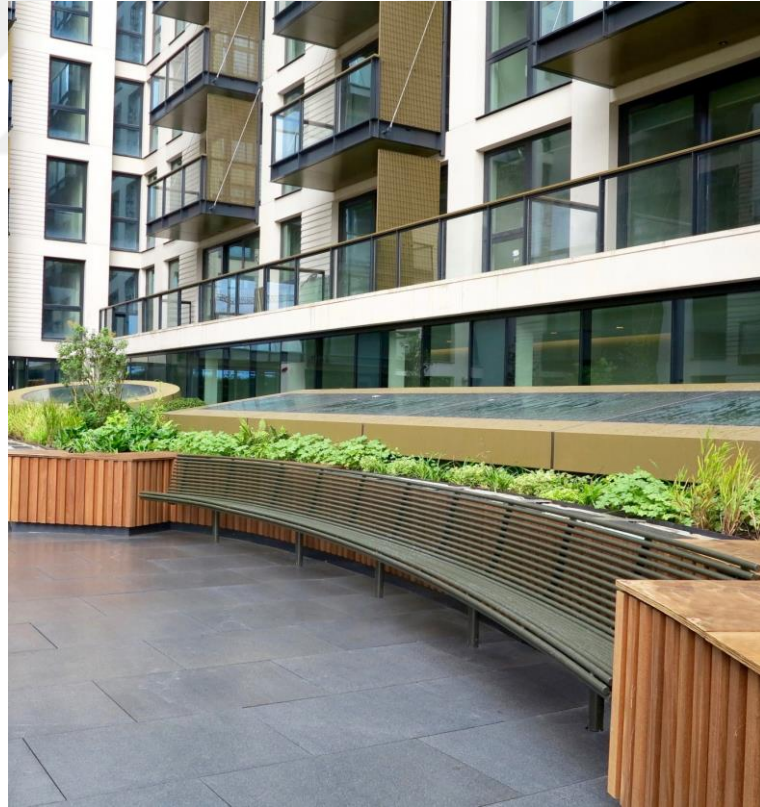
Kent mobilyası yurt dışında “urban furniture”, “urban equipment”, “street furniture”, total landscape element”, “outdoor furniture” gibi özdeş terimlerle ifade edilmektedir. Kamuya açık ve herkesin sorumluluğunda olan, yapılanmış ya da yapılanmamış kentsel kamusal açık alanlarda yer alan kent mobilyaları, kentsel mekânı tanımlayan ve tamamlayan öğelerdir (ztrk, 1991).

Avrupa da kent mobilyası örnekleri tasarım, işlevsellik, sürdürülebilirlik ve kent dokusuna uyumluluk bağlamında, alt başlıkları ile birlikte incelenecektir.

4.1. Tasarım Bağlamında İncelenmesi

Kent mobilyaları tasarım sürecinde ortaya çıkan ürün belirli bir amaca hizmet etmeli, işlevsel olmalı, alışılmışın ötesinde ve daha önce hiç yapılmamış ya da benzerlerinden çok farklı bir görsellikte, kendine özgü bir özellik taşımalıdır. Bu çalışmada kent mobilyası konusunda tasarım elemanları arasında yer alan biçim, renk, doku ya ek olarak özellikle kent mobilyası tasarımında öne çıkan işlevsellik ve malzeme konuları da ilave olarak irdelenmiştir.

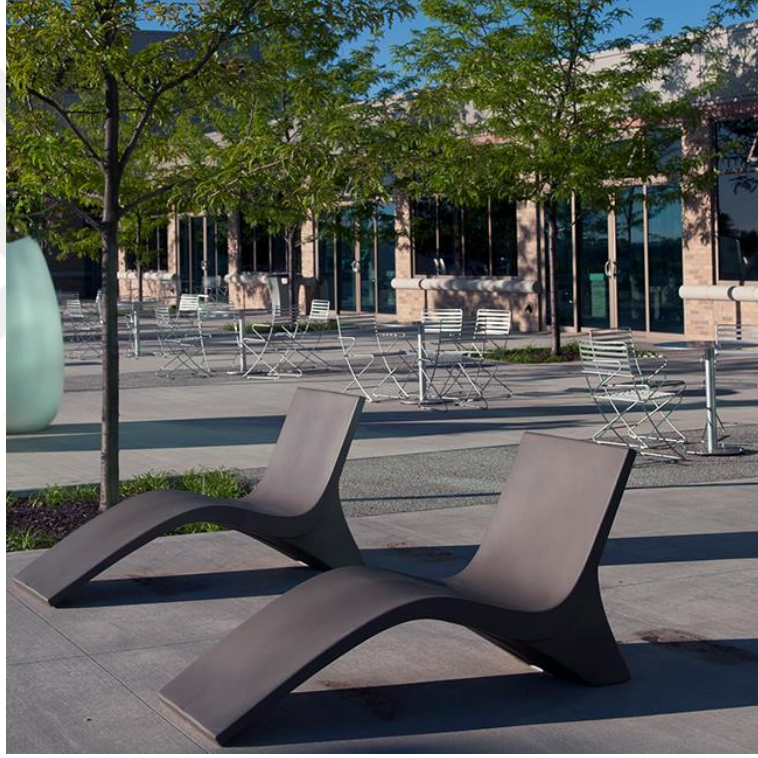
4.1.1. İşlevsellik: Bir bütünün her bir parçasının kendine düşen görevi yerine getirmesi, amaç, gereklilik ve uygunluk kavramlarını da içererek böylece bütünün işlemesine yardımcı olmaktır. Diğer tasarımlarda olduğu gibi, kent mobilyası tasarlanırken, işlevsellik ön planda olmalıdır. Bir kentsel donatı elemanlarının işlevselliğinin en kayda değer göstergesi insan ergonomisine uygunluğudur.

Şekil 4.1: İngiltere Londra Kingross Binası oturma elemanı(www.benchmark-ltd.co.uk)

İngiltere Londra'da Kinggross binasında oturma elemanı işlevsel olarak kullanılmış arka kısmı da çiçeklik olarak tasarlanmıştır.

4.1.2. Estetik: Estetik , güzellikle ilgili olan bütün durumları içerisine alan bir olgudur. Kent mobilyalarında hem biçimlendirilmesinde hem de değerlendirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Mekanda insanda heyecan uyandırması ve mekanın yaşanabilirliğini arttırmaktadır. İşlev, biçim ve estetik birbirine bağlı bir ilişki içindedir.

Şekil 4.2. İngiltere Londra oturma elemanı.

İngiltere Londra'da dış mekanda kullanılan oturma elemanı estetik açıdan hem işlevsel olarak da tasarlanmıştır.

4.1.3. Biçim: Biçim bir yerin belirlenmesinde farklı bir açıdan da hissedilen kimliğin belirlenmesinde önemli bir yer alır. Biçim; işlev, ölçü ve malzemeyi belirler.

Şekil 4.3.Özgün tasarımı kent mobilyası *Paseo do Parrote, Coruña (İspanya)* (www.granilouro.com)

Şekil 4.4. Özgün tasarım olan kent mobilyası *Paseo do Parrote, Coruña (İspanya)* (www.granilouro.com)

Şekil 4.5. İngiltere Londra oturma elemanı. (www.designboom.com)

Şekil 4.6.İngiltere Londra oturma elemanı(www.designboom.com)

Şekil 4.5.-4.6. Londra'nın kalabalık caddelerinden birinde kent sakinlerine kentin koşuşturmacası arasında yeşile dokunma ve dinlenme imkânı sunmak üzere tasarlanmış banklar. Oturma elemanların arkasına konulan çiçeklikler mekan içinde estetik bir görünüm oluşturmuş aynı zamanda sınırdı oluşturmuştur.

4.1.4. Malzeme: Malzeme görsel kaliteyi arttırmakta ve tasarımı zenginleştirmektedir. Kent mobilyaların uzun ömürlü olması için doğru malzeme seçimi ve doğru konumlandırılması gerekmektedir. Kent mobilyalarında çoğunlukla ahşap yanı sıra beton çelik, taş ve plastik gibi malzemeler kullanılmaktadır. Tasarım evrelerinde işlevi ve kullanım amacı belirlendiği gibi üründe kullanılacak olan malzeme türleri de belirlenmelidir.

Şekil 4.7. İngiltere Londra park oturma elemanları. (www.marshalls.co.uk)

Şekil. 4.8. İngiltere Londra oturma elemanları ahşap beton ve mermer olarak farklı malzeme örnekleri.

4.1.5. Renk: Tasarım öğeleri arasında en etkili olan renk insanlar üzerinde değişik psikolojik ve görsel etkileri olmaktadır. Kent mobilyasının amacını yerine getirmesi için görülebilir olması ve uygun renk seçilmiş olması gerekir.

Şekil 4.9. Belçika Tournai meydandaki oturma elemanı

Şekil 4.10. İsviçre Düsseldorf tren istasyonu viyadüğü

Şekil.4.11. İsviçre ObereBahnhofstrasse renkli banklar.

Şekil.4.12. İsviçre ObereBahnhofstrasse renkli banklar.

4.1.6. Doku: Doku bir ürüne karakter veren ve farklılık yaratan elemanlardan biridir. Dokunun en önemli özelliği görme ve dokunma ile hissedilir. Kent mobilyası, doku ve biçim kavramları birbirleriyle yakın ilişki içindedir.

Şekil. 4.13. Fransa da ağaç diplerine kullanılan farklı dokularda ızgaraşeklindebirçok oturma elemanı örneklerini görmekteyiz.(www.architonic.com)

4.2. İşlevsellik Bağlamında İncelenmesi

Kent mobilyaları işlevlerine göre koruma, dinlendirme, temizlik, satış ve alışveriş, iletişim kurma, barındırma, yönlendirme, sınırlama, bilgi verme ve süsleme başlıları altında incelenmiştir.

4.2.1. Koruma : Kent içi trafik akışını düzenleyen trafik lambaları, trafik işaret panoları, aydınlatma elemanları olarak sayılabilir.

Şekil.4.14. Fransa’da bir trafik levhası(Sevil Aydın Elmalı,2012)

Şekil 4.15. İspanya, Madrid’de Trafik Lambası(Sevil Aydın Elmalı,2012)

Şekil. 4.16. İspanya Barcelona trafik lambaları(Sevil Aydın Elmalı,2012)

4.2.2. Dinlendirme : Kentsel mekanlarda yorgunluk gidermek ve beklemek için kullanılırlar. Genellikle oturma elemanlarıdır.

Şekil 4.17. İngiltere Society of Antiquaries Binasının Bahçesinde Oturma Alanları (Sevil Aydın Elmalı,2012)

Şekil.4.18. Barselona'daki Park Güell'de kent mobilyaları(Sevil Aydın Elmalı ,2012)

Barselona'daki Park Güell'de kent mobilyaları gerek tasarımı gerekse içerisindeki çeşitli kent mobilyaları ile dikkat çekici yerlerden bir tanesi. Katalan mimar Antoni Gaudí tarafından tasarlanan ve 1900 – 1914 yılları arasında inşa edilen park aynı zamanda UNESCO Dünya Mirası listesindeki alanlardan bir tanesi. Parkın mozaiklerle süslenmiş bankı, dairesel ve uzayıp giden formuyla dikkat çekiyö

4.2.3. Temizlik : Kentin kirlilikten korunması amacı ile meydanlar, parklar, sokaklar vb. mekanlarda yer alan çöp kutuları, çeşmeler olarak örnek verebiliriz.

Şekil.4.19. İngiltere Londra’da park alanında bulunan çöp kutuları. (Sevil Aydın Elmalı,2012)

4.2.4. Eğlendirme: Rekreasyon ve çocuk oyun alanlarında yer alan, insanları rahatlatan, dinlendiren ve eğlendiren mobilyalar olarak sayılabilir.

Şekil.4.20.- 4.21. İngiltere Londrada St. James’s Park ve rekreasyon alanları. Bu alanlarda insanlar spor, dinlenme, vakit geçirme gibi birçok eylem gerçekleştiriyorlar. (Sevil Aydın Elmalı,2012)

4.2.5. Satış ve alışveriş amaçlı: İnsanların günlük ihtiyaçlarını karşılayan büfeler, bilet gişeleri, otomatik alışveriş makineleridir.

Şekil 4.22. İtalya satış amaçlı park bankomatığı. (Sevil Aydın Elmalı,2012)

4.2.6. İletişim Kurma Amaçlı: Bir yere ulaşma, bir konuda bilgi alma, danışma işlevlerinin yerine getirildiği yerlerdir. Telefon kabinleri, danışma bankoları örnek olarak verilebilir.

Şekil. 4.23. İngiltere dünyaca ünlü kırmızı telefon kulübeleri (Sevil Aydın Elmalı,2012)

Telefon kulübeleri ilk olarak 1920 yılında beton olarak üretilmiş, sonrasında düzenlenen çeşitli tasarım yarışmaları sonucunda metal malzemeye dönülmüş bugün halen Birleşik Krallık, Malta ve Gibraltar'da kullanılmaya devam edilen kulübelerin tasarımı ise Sir Giles Gilbert Scott'a aittir. Kulübenin malzeme seçiminde İngiltere'nin bol yağışlı iklimi etkili olmuştur.

Şekil.4.24. Londra Turistik Bölgede yer alan Danışma Binası.
(www.e-architect.co.uk)

Her yıl bu alandan geçen milyonlarca insana danışma hizmeti sunan bina farklı mimarisi dinamik, modern yapısı ile dikkat çekmektedir.

4.2.7. Barındırma Amaçlı: Aşırı yağmur, rüzgar, güneş gibi insanları olumsuz yönde etkileyen hava koşullarına karşı açık mekanlarda kullanılan örtü elemanları, tenteler, otobüs duraklarıdır.

Şekil.4.25. Fransa Paris teki kendine özgü ışıklı tasarımı ile bir Otobüs Durağı.

Şekil.4.26. İngiltere Londra Society Of Antiquariets binasının bahçesinde yağmur ve güneşten korunma amaçlı kullanılan tenteler. (Sevil Aydın Elmalı , 2012)

4.2.8.Yönlendirme Amaçlı: İnsanların ulaşmak, varmak istedikleri yerlere doğru yönlendirme amacı güden yer döşeme kaplamaları, sokak levhaları, alt ve üst geçitler olarak sayılabilir.

Şekil 4.27. İtalya Floransa'daki alt ve üst geçitler. (Sevil Aydın Elmalı , 2012)

Şekil. 4. 28. İtalya, Venedik yönlendirme amaçlı üst geçitler. .
(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

Şekil 4.29. İngiltere Londra Notting Hill’de yer döşemelerinde yön göstergeleri.(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

4.2.9. Sınırlayıcı Amaçlı: Mekanlar arası geçişleri sağlayan veya engelleyen çitler, parmaklıklar, duvarlar, bariyerler, çiçeklikler olarak örneklenebilir.

Şekil.4.30. Londra yol kenarı yol sınırlayıcılar(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

Şekil 4.31. İngiltere Londra da sınırlayıcı ürünler. .(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

Şekil. 4.32. Belçika sınırlayıcı kent mobilyaları.(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

4.2.10. Bilgi Verme Amaçlı: Çevremizde sıkça görmeye alıştığımız ilan ve reklam panoları, meydan saatleri bilgi verme amacı ile kullanılan kent mobilyaları olarak ele alınabilir.

Şekil. 4.33. İngiltere Londra Big-Ben saat kulesi.(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

Şekil.4.34.İngiltere Londra Paccadily meydanının ışıklı reklam panoları.(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

4.2.11. Süsleme Amaçlı: Çevreye görsel anlamda estetik değer katan çiçeklikler, heykeller ve su oyunlarının da yer aldığı havuzlar olarak sayılabilir.

Şekil.4.35. Fransa Paris meydana bulunan su havuzu. .(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

Öztan ve Çalık (2000), suyun işlevsel estetik ve rekreasyonel kullanımlar için kentsel mekanlarda vazgeçilmez peyzaj öğelerinden birisi olduğunu vurgulamakta ve bu alanların tasarımında değişik faktörlerin etkisi olduğunu belirtmektedir

Şekil.4.36. İspanya meydan'daki heykel. .(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

Şekil.4.37. Belçika Brüksel çevreye estetik değeri katan peyzajı. .(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

4.3. Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi

Kent mobilyalarının üretim, kullanım ve bakımlarında ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerinin göz önüne alınarak tasarlanması gerekir. Bu bağlamda diğer birçok alanda olduğu gibi kent mobilyalarında da sürdürülebilirlik önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğaya saygılı, gelecek nesillerin ihtiyaçlarına duyarlı kent mobilyaları günümüzde birçok alanda tercih edilmektedir.

Şekil.4.38. İtalya, Udine' de kullanılan, geri dönüşüm için plastik, cam, kağıt ve yiyeceklerin ayrı ayrı atıldığı çöp kutuları

Şekil.4.39. İspanya Katolanya korten çelikten üretilmiş, geri dönüşümlü kolay montaj edilip sökülebilen, mekana göre farklı kullanım imkanları sunabilen oturma elamanları.

Şekil. 4. 40. İspanya Gandesa bölgesinde kendi elektriğini kendi üreten, korten çeliğinden üretilmiş sokak lambaları.

4.4. Kent Dokusuna Uyumlu Olma Bağlamında İncelenmesi

Kent mobilyaları kentsel mekânla insanların ilişkisini belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Bu nedenle mekânsal algının sürekliliği, kentsel mekânın işlevsel kullanımı, kente ilişkin estetik, kültürel ve toplumsal etkileşimin devamlılığı açısından kent mobilyalarının önemi büyüktür. İyi tasarlanmış, kenti yansıtan ya da tamamlayan bir kent mobilyası zamanla kentin simgesi haline gelebilir. Kent mobilyasının tasarımını kentin gelecek zamanda ihtiyaçlarını, gelişimini de göz önünde bulundurarak yapılmalıdır.

Şekil.4.41. İngiltere Londra’da kentin tarihi dokusu ile uygun tasarlanmış kent mobilyaları olarak aydınlatma elemanları.(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

Şekil.4.42.İspanya Barcelona PlaçaReial(KraliyetMeydanı) bulunan aydınlatma elemanları ve orta kısımdaki heykel süs havuzu meydanın ve şehrin dokusuna uygun bir şekilde tasarlanmıştır.(Sevil Aydın Elmalı , 2012)

5. TÜRKİYE ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN ENDÜSTRİYEL KENT MOBİLYALARINA GENEL BAKIŞ

5.1. Tasarım Bağlamında İncelenmesi

Endüstriyel ürün tasarımının gelişmesinde, yeni malzemelerin yanı sıra, bilinen malzemelerin gerektiği gibi kullanılmasıyla ortaya konan doğru ve kaliteli uygulamaların önemi büyüktür.

Endüstri ürünleri kapsamına giren kent mobilyaları seri olarak fabrikada üretilen ve bir şekilde tüketileceği yere taşınabilecek özel mobilyalardır. Kent mobilyalarının birçok farklı fonksiyonu vardır. Bu fonksiyonların hepsi de bir arada bulunmaktadır. Bu farklılıkların her biri için ayrı bir tasarım süreci uygulanır. Yürütülecek süreçler de farklı şekillerde sistemleştirilir. Tasarım süreci yaklaşımının en basit genel açılımı “gözlem, problemi anlama, ortaya çıkarma, karşılaştırma, alternatif üretme, seçme” olarak tanımlanabilir. Tasarlama sırasında yapılan eylemlerin tümü tasarlama sürecini oluşturur. Bu süreci içerisinde proje planlanır, organize edilir ve geliştirilir (Yaylalı, 1998).

Kent mobilyalarının tasarımında birçok farklı etmen bulunmaktadır. Bu etmenler arasında, önyargılar, gelenek ve görenekler, tarihten gelen toplumsal yön, algılarla oluşan psikolojik yön, malzeme özelliklerinin kazandırdığı anlamsal yön ve tasarım boyutundan dolayı estetik yön gibi değişik unsurlar söz konusudur. Bu konuda önemli olan ortaya konan ürünün anlaşılması ve tanımlanmasıdır (Güzel ve Sözen, 2003).

Tasarım sırasında profesyonel tasarım metotları tercih edilmelidir. Tasarım yöntemleri güncel olmalı günümüz şartlarına uyum sağlamalıdır. Tasarımlar profesyonelce yönetilen “katılımcı çalışmalar” ile yapılmalıdır. Katılımcı ve tasarımcı ile aynı öneme sahip tutulmalıdır. Tasarımcıları kendilerine özgü bakış açıları ve yöntemleri olmalıdır. Tasarım aşamaları bir sonraki evre de dikkate alınarak titizlikle yürütülmelidir (Akyol, 2006).

Şekil.5.1. İstanbul Ümraniye de bulunan avm deki ortak alanda kullanılan kent mobilyası olan oturma elemanı kullandığı renkle sembolik ve işlevsel olarak mekanın işlevine uygun kullanılmıştır. (Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil.5.2. İstanbul avm de kullanılan küp formundaki donatı elemanları mekanın ölü alanlarını değerlendirme amaçla tasarlanmış görsel kalitesi arttırmak için renklerle farklı bir uyum yakalanmıştır.(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil.5.3. İstanbul'da avm dekoratif anlamda kullanılan çiçeklikler soğuk renk kullanılmasından dolayı daha dinlendirici ve rahatlatıcı etkisi olmuştur.(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil.5.4.İstanbulda avm de çöp kutusu diğer örneklerine göre temizlik anlamında hijenik olması kullanılan doku ürünü farklılaştırması ürüne karakter veren dikkat çekmesini sağlamaktadır. .(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil.5.5. Kare biçimindeki oturma elemanı insanların arada dinlenebilmesi için belli yerlere konulmuştur. Malzeme olarak ahşap kullanılması ortak alandaki su havuzun kapanmamasını sağlamıştır.(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

5.2. İşlevsellik Bağlamında İncelenmesi

Endüstriyel ürünleri, temel teknik işlev olarak pratik işlev, ürün dili olarak işaret/gösterme işlevi ile sembolik ve estetik işlevler olarak 4 gruba ayrılır (Celbiş, 2001).

5.2.1.Pratik İşlev: Ürünün temel teknik işlevidir. Ürün tasarlanmadan ve üretilmeden önce kullanım değerini belirler. Örnek verirsek; kent mobilyalarından, bankların oturmaya, sokak lambalarının çevreyi aydınlatmaya yaraması ürünlerin pratik işlevleridir. Bu pratik işlevlerin belirlenmesinde şu kriterlerden yararlanır;

- Kullanılabilirlik: Ürünün kullanım amacına uygunluğudur.
- Ergonomi: Ürünün, kullanıcının fiziksel ilişkilerine uygunluğudur.
- Güvenlik: Ürünün kullanım sürecinde kullanıcıya ve çevreye herhangi bir zarar vermemesi veya vandalizme karşı/engelleyici olarak donatılmasıdır.
- Bakım: Ürünün kullanıma uygun bir durumda tutulmasıdır.
- Dayanıklılık-Tamir edilebilirlik: Ürünün kullanım ve çevre şartlarından dolayı oluşabilecek aşınmalara, bozulma ve tahriplere karşı direnci ve tamir edilebilme özellikleridir.
- Ekolojik bakış açısı: Ürünün, üretim, kullanım ve kullanımdan sonraki aşamalarında çevreye yük olmaması, geri dönüşüm özelliğidir.

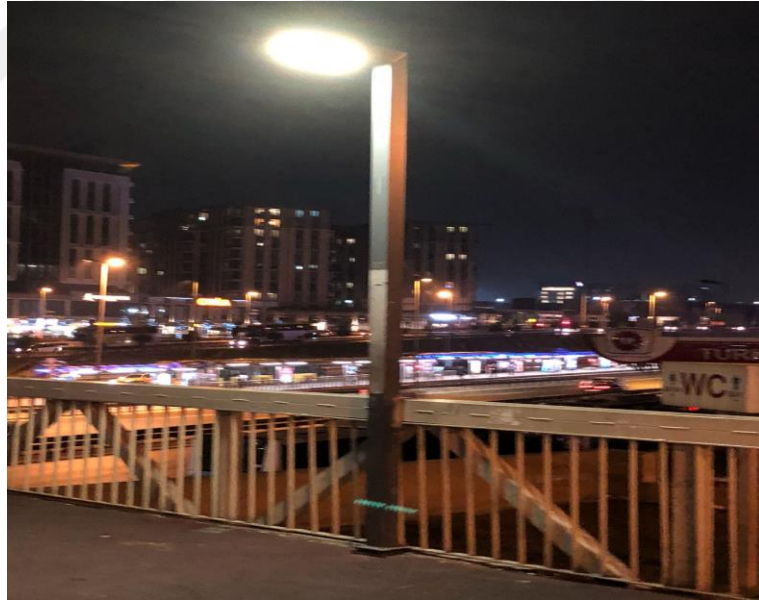
Şekil 5.6. İstanbul'da iki farklı semtte endüstriyel standart üretime konu olan banklar. (Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil.5.7. İstanbul 'da farklı iki semtte bulunan oturma elemanları endüstriyel olarak standart üretilen banklardır.(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil.5.8.İstanbul belediye tesislerinde yeşil alanlarda kullanılan beyaz banklar mekanın nicelik ve niteliğine uygun kullanılmıştır.(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil 5.9. Aydınlatma İşlevi için kullanılan sokak lambaları(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil.5.10.İstanbul hilltown avm de oturma elemanı ahşap ve mermer malzeme kullanılmış arka kısmı çiçeklik olarak kullanılmıştır.(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil5.11. Amasya’da kullanılan çöp kutuları (Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Amasya da kullanılan kent mobilyası çöp kutularının kırmızı renkte kullanılması dikkat çekmesi uyarıcı olması, sigara tablasının ayrı yerde tasarlanması ise güvenlik açısından önemli olmuştur. Yine Amasya’da kullanılan çöp kutusunun (Şekil 5.13) standart kullanımların dışında plastik bir malzemeyle kaplanması az bakım gerektirir.

Şekil.5.12. Amasya’da kullanılan çöp kutuları (Sevil Aydın Elmalı , 2018)

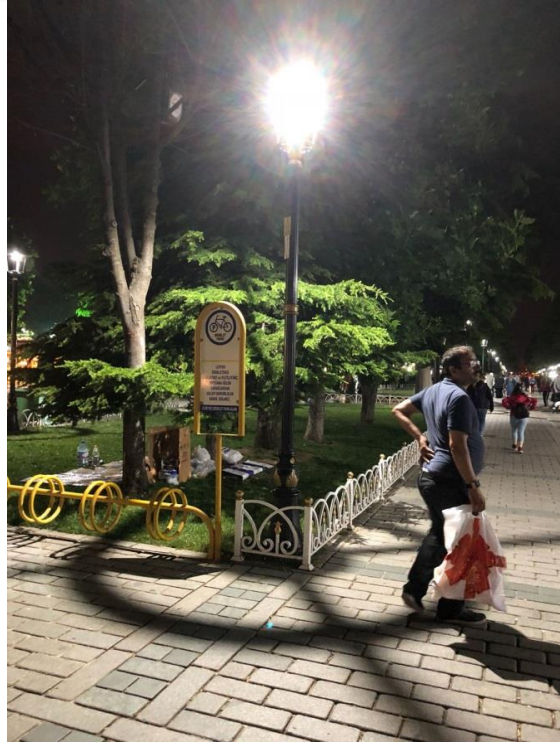

Şekil.5.13. Pratik İşlev örneği duvar aydınlatması (Sevil Aydın Elmalı , 2018)

5.2.2. İşaret ve Gösterme İşlevi: Teknik işlevleri görselleştiren, kullanımını açıklayıcı ve kullanıcıyı uygun davranışlara yönlendirici işlevidir. Örneğin; kent mobilyalarındaki yönlendirme, değişebilirlik, ayarlanabilirlik, kumanda etme gibi özellikler ürünün kullanımını belli ederek kullanıcı tarafından kolayca algılanıp tasarıma karşı güven ve sahiplenme duygularını oluşacaktır (Celbiş, 2001).

Şekil.5.14. Trafik Yönlendirme Levhaları(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil.5.15. Kullanıcıları uygun davranışa yönlendiren uyarı levhası.(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil.5.16. İstanbul'da işlevsel ve mekan uyumuna göre tasarlanmış yönlendirme levhaları.(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

5.2.3 Sembolik İşlev: Semboller görülebilen ancak doğrudan algılanması zor olan göstergelerdir. Nesnelere daha öteye anlamlar taşırlar. Sembolik işlev buradan hareketle ürün ile kullanıcı arasında semboller aracılığı ile bir ilişki kurma işlevi olarak tanımlanabilir. Bu ilişki için tasarımda sembole dönüştürülecek renk, biçim ve çizgilerin oluşması, ürüne derinlik ve anlam çeşitliliğinin kazandırılması gerekir. Bu şekilde ürün çeşitli psiko-sosyal anlamlar kazanarak değişik insan gruplarına farklı yönlerde hitap edebilir .(Celbiş, 2001).

Şekil.5.17. Sembolik işlevler için kullanılan ışıklandırma öğeleri.(Sevil Aydın Elmalı , 2018)

Şekil.5.18. İstanbul ahşap kaplamalı çiçeklik (Sevil Aydın Elmalı , 2018)

5.2.4.Estetik İşlev: Ürün ve tasarımcı arasındaki tasarım süreci ile kullanıcı ve ürün arasındaki kullanım süreci estetik iletişimin tamamlayıcı parçalarıdır. Ürün ve kullanıcı arasında algılama sırasında yaşanan ilişkilerden meydana gelen öznel olgudur. Algılanan görüntü kadar geçmişteki tecrübeler, değer yargıları ve sosyo-kültürel normlar da etkilidir. Bunun dışında “özellikle kullanıcı kitlesinin kent ve kentli olma bilincinin eksikliğinden kaynaklanan ilgisizlik, sahiplenmeme, kötü kullanım ve vandalizme kadar giden davranışları ile bu öğelerin yanlış yer veya yön seçimlerinden, gerekli tamir ve bakımın yapılmamasından kaynaklanan nedenler de ortaya konulduğunda ürün-kullanıcı ilişkilerindeki başarısız sonuçların kökenine inmek mümkün olacaktır” (Celbiş, 2001). Bu başarısız sonuçların nedenlerini doğru biçimde anlayabilmek için ürün-kullanıcı-çevre ilişkileri bağlamında vandalizm konusunu daha detaylı incelemek faydalı olacaktır.

Şekil.5.19.İstanbul'da ortak mekanda kullanılan oturma elemanı farklı biçimde tasarlanmış beyaz renkteki elaman estetik görünüm sağlamıştır.(Sevil Aydın Elmalı ,2018)

Şekil.5.20. Estetik kaygılarla tasarlanmış telefon kulubesi.(Sevil Aydın Elmalı, 2018)

Şekil.5.21. Kent meydanına estetik değer katan saksı öğeleri.

Şekil.5.22. Oturma elemanları estetiğe katkı sağlayan rengin etkileri işlevsel anlamda mekana uygunluğu ile tasarlanmıştır.

5.3.Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi

Alternatif enerjiler, hava kirliliği ya da gürültü kirliliğine karşı önlem olarak kent ünitelerinin geliştirilmesi, insan enerjisinin değerlendirilmesi, ürünlerin üretimine yönelik olarak, malzeme zaman emek tasarruflarının tasarım yaparken programlanması, ürünlerin verimini arttırmak ve bozulan parçalarının değiştirilebilirliğini sağlayıcı önlemler almak; buna bağlı olarak montaj ve demontajı kolaylaştırmak.

Şekil.5.23. Çorum Ortaköy ilçesinde İncesu kanyonunda kendi enerjisini üreten aydınlatma elemanları.

5.4.Kent Dokusuna Uyumlu Olma Bağlamında İncelenmesi

Kent mobilyalarının yerleştiği çevrenin kentin dokusu ile uyumlu ve ona adapte olabilen bir kimliğe sahip olması gerekir. Asıl tasarım problemi ürün kimliğinin kent dokusu ile uyum sağlamasıdır. Norberg-Schulz, her mekânın farklı bir ruha sahip olduğunu vurgular ve yerin kimliğinin de aslında zorunluluklardan ortaya çıktığını öne sürer. Kentsel tasarımın önemli bir parçası olan kentsel donatı elemanlarının tasarımı, üretimi ve mekân içindeki konumunun planlama-tasarım sürecinden soyutlanamayacağı gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekir.

Şekil. 5.24. Amasya da kent dokusu ile uyumlu başka bir örnek otobüs durakları (Sevil Aydın Elmalı,2018)

Şekil.5.25. Amasya ırmak kenarında bulunan büfelerde kent dokusuna uyumlu olması için ahşap ve beyaz renk kullanılmıştır.(Sevil Aydın Elmalı, 2018)

Şekil.5.26. Amasya da sokak lambası yerleştiği çevrenin kent dokusu ile uyumlu ve kent sokusuna adapte olan kimliğe sahiptir.(Sevil Aydın Elmalı, 2018)

Şekil.5.27. Amasya da diğer bir örnek sokak lambası köprünün üstünde yürüme yolunda sınırlayıcı ile aynı malzeme kullanılması kent dokusuna uyumlu tasarlanmıştır.(Sevil Aydın Elmalı,2018)

Şekil.5.28 Amasya sokak lambalarının üzerindeki yönlendirme levhalarında ahşap kullanılması, işlevsel amacını yerine getirmesinin yanında kentsel dokuya uygun olmasını da sağlamıştır.(Sevil Aydın Elmalı 2018)

6. SONUÇ

Yerleşik hayata geçilmesi ile birlikte kentsel mekânlar insanların sürekli kullandıkları, çeşitli faaliyetlerde buldukları mekânlar olagelmıştır. Kenti yaşanabilir ve algılanabilir kılan kentsel donatı elemanlarının her biri kullanıcılar ve kent açısından farklı bir anlama ve öneme sahiptir. Bu elemanların önemi, kullanıcıların kentle kurdukları görsel ve fiziksel ilişkinin kentsel donatı elemanları aracılığıyla olması sebebiyle önemlidir. Düzen içinde olan buldukları çevre ile bütünleşerek kentin bir ögesi haline gelen donatı elemanları birbirleri ile kurdukları ilişkiyle bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan en önemli nesnelere başında gelmektedir. Bu sebeple kentsel donatı elemanlarının birer tasarım ürünü olarak ele alınmalarını sağlayacak, birbirleri ve yer aldıkları kentsel mekanlar ile doğru ilişkiler kurmalarını olanaklı kılacak bazı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Kentlilerin kullanım amaçlarına ulaşmasını kolaylaştıran, kentsel mekânların tamamlayıcısı olan kent mobilyaları da günden güne önem kazanmaktadır.

Kent mobilyaları insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanırlar. Tasarımlarda insanın algısal ve davranışsal özellikleri ile gereksinimleri ve davranışları arasındaki ilişkiler iyi etüt edilmelidir. İnsanın fizyolojik, psikolojik yapısına uygun gereksinimleri doğrultusunda ergonomi ve dayanıklı ürünler tasarlanmalıdır.

Kent mobilyaları; çevremizde cadde, sokak, yol, otopark, teras, yaya yolları ve meydanlar ile rekreasyonel amaçlı genel ya da özel kullanım alanlarında yer verilen oturma, barınma, korunma, kuşatma, danışma, aydınlanma, ulaşım, iletişim, oyun ve spor gibi işlevleri destekleyip güçlendiren, toplum yaşamını kolaylaştıran, kullanıcıların beğeni ve desteğini kazanan, kentsel ve kırsal alanda iç ve dış mekânlarda, işlevsel, güvenli ve sağlıklı ortamların oluşumu üzerinde etkili, özgün tasarım ürünleridir.

Kent mobilyaları tasarımında; işlevsellik, estetik, biçim, malzeme, renk ve doku ölçütleri ile doğudan ilişkilidir. Özellikle sadece fonksiyonları en iyi karşılayarak malzemenin seçimi değil kullanıma da aynı zamanda tasarlanan üründe yaratılmak istenen etkiyi de sağlayacaktır. Özgün ve yaratıcı kent mobilyaları tasarımları, yer aldıkları mekânlarda hem kullanım kalitesini hem de görsel kaliteyi

arttırarak, kent kimliğini ve olumlu yönde etkileyebilmektedirler. Bazı durumlarda kontrast yaratılarak belli bir armoni yakalansa da görsel kirlilik ve uyumsuzluk yaratmayacak ölçüde gerektiğinde özel tasarımlar biçiminde olmalıdır. Genellikle standart ürünler kullanılabilse de bazı alanlara özel tasarımlar gerçekleştirilmelidir. Kent bütününde kullanılan kent mobilyasındaki tutarlılık, kent silueti ve kimliğinde belirleyici olacak ve böylece fiziksel çevre daha etkileyici olabilecektir.

Endüstriyel ürün tasarımının gelişmesinde en basit haliyle gözlem , problem anlama ,ortaya çıkarma ,karşılaştırma ,alternatif üretme, seçme olarak sıralanabilir. Yeni malzemelerin yanı sıra bilinen malzemelerin gerektiği gibi kullanılmasıyla ortaya konan doğru ve kaliteli uygulamaların önemi büyüktür. Endüstri ürünleri olarak da tasarım kapsamına giren kent mobilyaları kentin kimliğinde oluşmasında önemli bir yer tutar.

Sürdürülebilir kent mobilyaları farklı konu içeriklerinde değer bulmuştur: Alternatif enerjiler, hava kirliliği ya da gürültü kirliliğine karşı önlem olarak kent ünitelerinin geliştirilmesi, insan enerjisinin değerlendirilmesi, ürünlerin üretimine yönelik olarak, malzeme, zaman, emek tasarruflarının tasarım yaparken programlanması, ürünlerin verimini arttırmak ve bozulan parçalarının değiştirilebilirliğini sağlayıcı önlemler almak; buna bağlı olarak montaj ve demontajı kolaylaştırmaktır. Ülkemizde sürdürülebilir kent mobilyaları ile ilgili tasarım yarışmalarının artması bilincinde olduğumuzun ve önemsedüğimizin göstergesidir.

Kent mobilyasının gelişim süreçleri ve Türkiye ölçeğinde tasarımların incelenmesi başlıklı tezimde kent mobilyalarının gelişim süreçlerini ve kentsel mekanlardaki yerini inceledim Bu çalışmada araştırmaya yardımcı olması için Fransa ,İtalya ,İspanya , İngiltere, Belçika gibi Avrupa'daki şehirlerin meydanları ve bu meydanlarda kullanılan kent mobilyaları örnekleri incelenmiştir. İlk kent mobilyasının örneklerinin görüldüğü şehirlerden biri olan İngiltere kent mobilyaları, kentin dokusu ile uyum sağlamaktadır Bunun nedeni geçmişte şehrin gelişim sürecini de düşünerek işlevsel kent mobilyaları tasarlamış olmalarıdır.

Bu çalışmada aynı zamanda kent mobilyaları tasarım, işlevsellik, sürdürülebilirlik ve kent dokusuna uyumlu olma bağlamında incelenmiştir. Avrupa ve Türkiye örnekleri ayrı ayrı ele alınmıştır. Tasarım kriterleri olarak işlevsellik, estetik, biçim, malzeme, renk ve doku ele alınmıştır. İşlevsellik bağlamında Avrupa

ve Türkiye örnekleri kullanılabilirlik, ergonomi, güvenlik, bakım, kalite ve dayanıklılık bakımından incelenmiştir.

Kentleşme ve uygarlaşmanın çok hızlı bir şekilde geliştiği Türkiye’ de sorun haline gelen kent bütünlüğünü tamamlayıcı öğeler olan kent mobilyaları iyi tanımlanmalı, kentsel çevre kalitesine olan olumlu katkıları göz ardı edilmemelidir.

Örnekler üzerinden yapılan inceleme göstermiştir ki, üstte incelenen bütün kriterler birbiri ile bağlantılıdır. Tüm kriterler göz önünde bulundurularak yapılan tasarımlar kullanıcıların kentsel mekânları daha iyi kullanmalarını sağlayacak, kent kimliği üzerinde olumlu etkiler

Teknolojik gelişim, kitlesel üretim gibi olgular sonucunda da farklı kentlerdeki kentsel dış mekânlarda benzer kent mobilyaları uygulamaları göze çarpmaktadır. Fakat her kentin kendine özgü doğal, tarihi ve kültürel bir yapısı bulunmaktadır.

Bu nedenle kentsel dış mekânların düzenlenmesinde ve buralarda kullanılacak olan kent mobilyalarının seçiminde, kente kimlik kazandıracak veya kimliklerini yaşatma da yardımcı olacak düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Kent mobilyalarında prototip ve standardizasyon uygulaması yerine kullanılacakları mekanların özellik ve işlevleri dikkate alınarak özgün tasarımlar yapılmalıdır.

Kent mobilyalarının bakımlarını da düzenli ve sürekli çalışmaların yapılması önemlidir. Kent mobilyalarının tasarımı ve kentsel mekana yerleştirilmeleri hem tasarımcıların hem de yerel yönetimlerin, hem de bu birimlerin bakım ve onarım çalışmalarını yürüten birimlerin kontrolü altında gelişen bir sorumluluktur.

Sonuç olarak; insan hayatının büyük bir bölümünü geçirdiği Kentsel mekanların kent kimliğinin katkıda bulunması, gelecek nesillere iyi bir miras bırakılması, bu mekanların konforlu ve uzun ömürlü olması gibi birçok konuda, bu mekanların en önemli unsuru olan kent mobilyalarını tasarlayan tasarımcılara büyük görevler düşmektedir. Bu çalışmada derlenen bilgi ve analizler sonucu, daha sonraki çalışmalarda Türkiye’de kent mobilyalarının diğer ülke örnekleri ile birçok konuda karşılaştırılması literatüre büyük katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Akkoyunlu K (2007). *Sürdürülebilir Kent, Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine*. A Mengi (Der). İmge Yayınevi, Ankara.

Aksu Ö (2012). Kent Mobilyaları Tasarımında Özgün Yaklaşımlar, *İnönü Ün. Sanat Ve Tasarım Dergisi*, 2 (6).

Aksu V (1998). *Kent Mobilyalarının Yer Aldıkları Mekânlara Etkileri Üzerine-Trabzon Kenti Örneği-Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Altay C (2007). Kentsel Sürdürülebilirlik Açısından Kültürel Planlama ve Mekansal İcraatlar. *Sürdürülebilirlik: Kent ve Mimarlık*. 51(5).

Altınçekiç H ve Koç H (2003). Peyzaj Tasarımında Kent Mobilyaları ve Kalite Beklentileri. *II. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul.

Anılsin F (2001). Ürün Kullanıcı İlişkileri Açısından İstanbul'da Kent Mobilyaları. *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi. 9-10-11 Mayıs 2001, İstanbul.

Arcan E F ve Evcı F (1999). *Mimari Tasarıma Yaklaşım. I. Bina Bilgisi Çalışmaları*. Tasarım Yayın Grubu, İstanbul.

Asatekin M (2001). *Kentin Kurumsal Kimliği Ve Kentin Donatımında Eşgüdüm*, 1. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu. 9-10-11 Mayıs 2001, İstanbul.

Atıl A, Gülgün B ve Yörük İ (2005). Sürdürülebilir Kentler ve Peyzaj Mimarlığı. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 42(2).

Aydemir S (2003). Kentsel Sosyoloji Ders Notları, Basılmamış Yayın, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü.

Aydoğdu İ.B (2013). Bilgi Kenti Bir Değişimin Anatomisi. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*. 8 (2).

Bala H A (2006). Mimarlık- Şehircilik, Bina-Kent, İç-Dış, Özel Kamusal Arasında Kentsel Ara yüzler. *Yapı Dergisi*. 293, 44-49.

Bayraktar N, Tekel A ve Ercoşkun Y (2008). Ankara Atatürk Bulvarı Üzerinde Yer Alan Kentsel Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması, Değerlendirilmesi ve Kent Kimliği İlişkisi. *Gazi Ün. Müh. Mim. Fak. Der.* 23(1): 105-118.

- Bilgin S (1995). *Türkiye’de Kentsel Mekanların Yönlendirilmesinde (kent) Planlama-(kentsel) Tasarım İlişkileri*. Yüksek Lisans Tezi. YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bookchin M (1999). *Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*. B. Özyalçın (çev.). Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bakan K ve Konuk G (1987). *Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi. TÜBİTAK. Uygulama Kılavuzu*, Ankara.
- Bulut Y, Atabeyoğlu Ö ve Yeşil P (2007). Erzurum Kent Merkezi Donatı Elemanlarının Ergonomik Özelliklerinin Araştırılması, *Tarım Bilimleri Dergisi*. 14: 131-138.
- Bumin K (2010). *Demokrasi Arayışında Kent*. Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya.
- Cansever T (1996). *İslam’da Şehir ve Mimari*. Timaş, İstanbul.
- Çokar A (1994). *Kent Mobilyaları- Çöp Kutuları- İstanbul Fenerbahçe Bölgesi’nde Bir Değerlendirme Çalışması*. Doktora Tezi. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çakır H K ve Özenç A (2005). *Kentsel Dış Mekânlarda Kullanılan Aydınlatama Elemanlarının İrdelenmesi: Edirne Örneği*. III. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu, Ankara.
- Çubuk M (1991). *Kamu Mekanları ve Kentsel Tasarım*. Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı. İstanbul
- Çubuk M, Yüksel G ve Karabey, H (1978). Yapılanmamış Kentsel Kamusal Dış Mekanlar. *Yapı Dergisi*, 30.
- Doğan N, Erhan İ, Toka C ve Uysal G (1986). *Endüstri Ürünleri Tasarımında Kent Mobilyaları*. Tübitak Yapı Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Durmuş Ç (2008). *İstanbul Kent Mobilyaları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi FBE, İstanbul.
- Erdoğan E (2006). Çevre ve Kent Estetiği. *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*. 8(9).
- Ertaş D G (2007). *Yapısal Özelliklerin Endüstri Ürünleri Tasarımına Etkileri*. Doktora Tezi. Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Ertaş D G ve Bayazıt N (2004). Strüktür ve Malzeme Özelliklerinin Endüstriyel Ürün Tasarımına Etkisi. 2. *Ulusal Yapı Malzemesi Kongresi, TMMOB Mimarlar Odası Organizasyonu*, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Eşkinat Y (1992). Kent Planlama ve Tasarım Arasında Gerekli Ara Ölçek: Kentsel Tasarım, II. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*. İstanbul.

Eyüp A Ç (2003). Sehir Mobilyası Tasarımının Temel İlkeleri, Yüksek Lisans Tezi, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Geocarrefour revue de geographie de Lyon (2001). L'espace Public,76(1).

Ghorab P (2015). *Kent Mobilyalarının tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın Üniversitesi FBE, İstanbul.

Gökgür P (2008). *Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri*. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Güçlü S (2002). *Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Gül B (1991). Kent Mobilyalarının İnsan Yaşamındaki Yeri. *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*. 29: 41-42.

Güleç Solak S (2014). *Mekan-Kimlik Etkileşimi ve Kentsel Mekandaki Tezahürleri*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi ABD, Ankara.

Güner E (2015). *Kent Kimliği İlişkisi Bağlamında Kent Mobilyaları: Sultanahmet Meydanı İncelemesi*. Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi FBE, İstanbul.

Güneş S (2005). Kent Mobilyası Tasarımında Disiplinlerarası Etkileşim. *Planlama Dergisi*. 2005(3).

Gürel S (1970). *Kent Planlamasına Giriş Ve Çevre Kavramı*. ODTÜ Yayınları, Ankara.

Gürsu H (1998). Toplumsal Kullanım ve Ürün Bazında Kent Mobilyaları. *İnşaat Dergisi*. 2; 31-32.

Gür Ş Ö (1996). *Mekân Örgütlenmesi*. Gür Yayıncılık, Trabzon.

Güzel A ve Sözen M F (2003). *Tarih-Kent Ve Estetik Bağlamında Kent Mobilyaları: Antalya Kaleiçi Örneği*. 2. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu, 24-27 Nisan 2003, İstanbul.

Hacıhasancıoğlu O (2003). Mimarlık ve Kimlik. *Yüksek Lisans Ders Notları*. İTÜ, İstanbul.

Harris C W ve Dines N T (1988). *Time Saver Standards for Landscape Architecture*. MC Graw- Hill Publishing Company.

Hayta Y (2016). Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi SBE Dergisi*. 5(2): 165-184.

- Hoşkara Ş (2010). Kentin Tadı Tuzu: Meydanların Büyüsü. *Mekânperest Havadis Gazetesi Eki*. 07 Mart 2010
- İlgar E (2008). *Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi FBE, Eskişehir.
- Karaküçük S ve Gürbüz B (2007). *Rekreasyon ve Kent(li)leşme*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kavruk H (2002). *Anakente Bakış*. Hizmet İş Sendikası Yayınları, Ankara.
- Keleş R (1998). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Kitapevi, Ankara.
- Keleş R (2002). *Kentleşme Politikası*. İmge Kitapevi, Ankara.
- Keleş R (2004). *Kentleşme Politikası*. (8. Baskı). İmge Kitapevi, Ankara.
- Kın R E (2007). *Tasarımda Doku Kavramı ve İşlevselliği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Konuk G (1991). Zaman ve Mekanın Bir Sentezi Olarak Kentsel Tasarım. *I. Kentsel Tasarım ve Uygulamaları Sempozyumu*. 23-24 Mayıs, İstanbul.
- Korkut A B, Şişman E E ve Özyavuz M (2010). *Peyzaj Mimarlığı*. Verda Yayıncılık, İstanbul.
- Krier E (1998). *Urban Space*. Academy Edition, London.
- Kuban D (1998). *Kent Ve Mimarlık Üzerine istanbul Yazıları*. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Kuloğlu N. Boşluğun Devinimi: Mimari Mekandan Kentsel Mekana. *International Journal of Architecture and Planning*. 1 (2). 201-214.
- Küçükerman. Ö. (1986). *Endüstri Ürünleri Tasarımında Kent Mobilyaları*. Tübitak Yayınları İstanbul.
- Mumford, L(2007). *Tarih Boyunca Kent*. G. Koca ve T. Tosun (çev.). Ayrıntı Yayınevi, İstanbul.
- Ortaylı İ (2002). *Osmanlı Toplumunda Aile*. Pan Yayınları, İstanbul.
- Özaydın G, Erbil D ve Ulusay B (1991). Kamu Mekanları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak, Bildirişim Öğeleri. *Kamu Mekanları Tasarımı Ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*. 15-16 Mayıs 1989, MSÜ, İstanbul.
- Özer, M. N (1998). *Planlı ve Tasarımlı Yaşam Alanlarının Kent Kimliği Üzerindeki Etkileri. Antalya Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi FBE, Ankara.

- Özer S, Aklıbaşında M ve Zengin M (2010). Erzurum Kenti Örneğinde Kullanılan Kuşatma Elemanlarının Kent İmajı Üzerindeki Etkileri. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 7.
- Özkan T (2007). The Effects of the 2001 Economic Crisis on the Insurance Industry in Turkey: Increasing the Share of Foreign Capital. *The Business Review*. 9 (1): 230-236.
- Öztürk K (1991). Kent Mobilyaları Tasarımında Bilgi İletim Estetiği. *Kamu Mekanları ve Kent Mobilyaları Sempozyumu I, İstanbul, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Dizisi*. Cilt I: 69-75.
- Park R (1967). *On Social Control and Collective Behavior*. University of Chicago Press, Chicago.
- Say A (1999). *Müzik Tarihi*. (9.Baskı). Pan Yayınları, İstanbul.
- Simonds J O (1998). *Landscape Architecture: A Manual of Land Planning and Design*. McGraw-Hill Professional.
- Suher H, Ocakçı M ve Karabay H (1996). *İstanbul Metropolitan Kent Planlama Sürecinde Kent Kimliği ve Kent İmgesi*. İstanbul 2020 Sempozyumu.
- Şatır Ş (2003). Ürün Tasarımı Bakış Açısı ile Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 9-10-11 Mayıs.
- Şişman E ve YETİM L (2004). Tekirdağ Kentinde Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi. *Trakya Ü. Fen Bil. Dergisi*. 5(1): 43-51.
- Toussaint J.Y ve Zimmermann M (2001). *User, Observer, Programmer et fabriquer l'espace Public*. Presses Polytechniques et Universitaires Romandes, Lausanne.
- Uludağ K (1990). *Kent Mobilyalarında Seramiğin Yeri*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Üstündağ N (2005). Osmanlı'da Şehir ve Şehri Geliştiren Unsurlardan Biri Olarak Ayanlar: Vidin ve Rusçuk Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Bahar (2): 149-168.
- Weber M (2010). *Şehir Modern Kentin Oluşumu*. M. Ceylan (çev.). Yarın Yayıncılık, İstanbul.
- Yaylalı S (1998). *Kent Mobilyaları Tasarımında Kullanılabilecek Kavramsal Bir Model*. Yüksek Lisans Tezi. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldızcı A C (2001). Kent Mobilyaları Kavramı ve İstanbul'daki Kent Mobilyalarının İrdelenmesi. *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı, İstanbul.

Yıldırım E (2011). *İstanbul'da Kent Mobilyalarının Değerlendirilmesi, Sultanahmet Meydanı Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Zülfikar C (1998). *Kent Mobilyalarının Kullanım İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özkan T (2007). The Effects of the 2001 Economic Crisis on the Insurance Industry in Turkey: Increasing the Share of Foreign Capital. *The Business Review*. 9 (1): 230-236.

Adı ve Soyadı: Sevil AYDIN ELMALI

Doğum Tarihi: 18.11.1986

Lise Eğitimi: Bahçelievler Lisesi

Lisans Eğitimi: Kültür Üniversitesi- İç Mimarlık Bölümü

